

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Příprava učebního textu Česká literatura po roce 1989
do současnosti pro 4. ročník SŠ**

Mgr. Soňa Chvojková

Závěrečná písemná práce doplňujícího pedagogického studia

2019

PROHLÁŠENÍ

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 26. 6. 2019

Soňa Chvojková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí práce PhDr. Mgr. Iloně Ďatko, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a vstřícný přístup při zpracování této práce.

ANOTACE

Závěrečná práce se zabývá tvorbou učebního textu. Cílem práce je vytvoření vlastního učebního textu, jehož téma se nazývá Česká literatura po roce 1989 do současnosti. Určen je pro čtvrté ročníky středních škol do předmětu Český jazyk a literatura. První část práce je věnována oborové didaktice a teorii učebnice. Metodou této části je sběr informací, které jsou následně využity ve druhé části. Druhou část tvoří vytvořený vlastní učební text. Poslední třetí částí práce je komentář, kde analyzujeme navrhovaný učební text.

KLÍČOVÁ SLOVA

učební text, česká literatura, oborová didaktika

TITLE

Preparation of the textbook of Czech literature after 1989 to the present for 4th grade of secondary school

ABSTRACT

The final thesis deals with the creation of the textbook. The aim of this work is to create a textbook. Topic of it is called Czech literature after year 1989 to the present. It is intended for the fourth class of secondary schools in the subject Czech language and literature. The first part is devoted to didactics and textbook theory. The method of this section is to collect information that is subsequently used in the second part. The second part consists of the created own textbook. The last third part is a commentary where we analyze the proposed textbook.

KEYWORDS

textbook, Czech literature, didactics

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. OBOROVÁ DIDAKTIKA A TEORIE UČEBNICE	2
2.1. OBOROVÁ DIDAKTIKA	2
2.2. TEORIE UČEBNICE	4
2.3. UČENÍ Z TEXTU A DIDAKTICKÁ INFORMACE.....	8
3. VLASTNÍ UČEBNÍ TEXT	11
4. KOMENTÁŘ K NAVRHOVANÉMU UČEBNÍMU TEXTU	50
5. ZÁVĚR	53
6. BIBLIOGRAFIE.....	54

1. ÚVOD

Cílem této práce je navrhnout učební text pro předmět Český jazyk a literatura určený pro 4. ročník středních škol. Tématem učebního textu je Česká literatura po roce 1989 do současnosti.

Práci jsem rozvrhla do tří částí. První teoretická část, která se nazývá Oborová didaktika a teorie učebnice, obsahuje pojednání nejprve o oborové didaktice, která souvisí s předmětovou didaktikou. Dále v první části analyzuji učebnice, které jsou řazeny do materiálně didaktických prostředků a slouží tak jako textové pomůcky během výuky. Dále se zde zabývám učením z textu a analyzuji pojem didaktická informace.

Druhou částí práce je navrhovaný vlastní učební text. Tento text je rozvržen na tři úseky. První úsek se věnuje české literatuře po revolučním roku 1989, tedy devadesátým letům. Tato část se skládá z úvodního textu, který komentuje situaci na poli české literatury a dále z prózy, poezie a dramatu. Druhý text je koncipován jako první. Zde se však věnuji časovému období po roce 2000, který však nepokládám za přelomový. Věnuji se zde situaci v české literatuře v první a druhé dekádě 21. století. Třetí část tvoří medailonky zmiňovaných autorů z prvního a druhého úseku. Ke každému autorovi je přiřčena černobílá fotografie.

Třetí část této práce tvoří komentář ke druhé části práce. Zde je vlastní učební text analyzován jak po stránce, jazykové, obsahové, tak také vizuální. Obecně řečeno zde popisují, co všechno vlastní učební text obsahuje.

2. OBOROVÁ DIDAKTIKA A TEORIE UČEBNICE

První část této práce je věnována ukotvení základních pojmů, které se týkají oborové didaktiky a učebnice. Analyzuji, co se pod těmito pojmy skrývá, abychom je mohli v textu dále používat v přesném znění. Nejprve představím didaktiku jako pedagogickou vědu, která se zabývá učením. Vycházet budu především z publikace *Obecná didaktika*¹ od autorky Jarmily Skalkové. V druhé podkapitole prezentuji učebnici jako materiálně didaktický prostředek a v poslední podkapitole se zabývám učením z textu a pojmem didaktická informace.

2.1. OBOROVÁ DIDAKTIKA

Pedagogická věda, která se zabývá vyučováním, se nazývá didaktika. Mezi předměty jejího zájmu patří především vzdělávací proces, dále učitel a žák.

Skalková charakterizuje didaktiku (oborovou didaktiku) jako teorii vzdělávání a vyučování. Didaktika se zabývá problematikou obsahů, které se jakožto výsledky společensko-historické zkušenosti lidstva stávají v procesu vyučování individuálním majetkem žáků. Dále se zároveň zabývá procesem, který charakterizuje činnosti učitele a žáků a v němž si žáci tento obsah osvojují, tedy vyučováním a učením.²

Kategorie vzdělání je historicky podmíněna. Proto je nutno cíle, obsah i funkci vzdělání stále znovu analyzovat a objasňovat v měnícím se společenském vývoji, konkretizovat je v určitých společenských podmínkách.³ Cílem mé práce je právě také obsahově postihnout aktuální dění v literárním prostředí, tedy nejen současné píšící spisovatele, ale také literární ceny, nakladatelství atd., které k literatuře neodmyslitelně patří.

Nesmím opomenout, že vzdělání lze získat různými cestami a nejenom ve školských zařízeních. Mohla bych zde zařadit cesty jako sebevzdělávání, práce a praktické činnosti, účast v životě společnosti či moderní informační prostředky (hlavně dnes již téměř všude rozšířený internet). Internetem jako takovým se budeme zabývat i ve vlastním učebním textu, neboť jeho prostřednictvím se literatura dostává se svým respondentům.

¹ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007.

² Tamtéž, s. 15.

³ Tamtéž, s. 28.

V souvislosti s cíli vzdělání se vytvořily dvě navzájem protikladné koncepce. První koncepcí je **teorie materiálního vzdělání** (didaktický materialismus), která klade důraz především na učební látku, na objektivní obsah vzdělání. Předpokládá, že nejdůležitějším cílem a funkcí vzdělání je poskytnout žákům co největší množství látky. Druhou koncepcí je **teorie formálního vzdělání**, která tvrdí, že není možné cíle a funkci vzdělání omezit na pouhé získávání poznatků, neboť poznatky rychle zastarávají a rychle se zapomínají. Cílem vzdělání je proto především rozvíjet různé stránky osobnosti žáka, jeho rozumové schopnosti, paměť, schopnost pozorování, pozornost, estetické cítění, mravní vlastnosti aj. Sám obsah při tom ustupuje do pozadí.⁴

Trvalým úkolem zůstává řešit problematiku výběru učiva, stanovení klíčového - tedy základního - učiva. Požadavek výběru učiva se přitom ocitá v nových souvislostech v soudobé explozi informací. Škole i žákům tyto informace nabízejí masové sdělovací prostředky, internet. Jde o to, rozvíjet takovou kvalitu vzdělávání i kritické myšlení žáků, aby se nespokojili s povrchností a aby byli odolní vůči dezinformacím a pseudoinformacím.⁵

Je potřebné uvažovat o typu vzdělání, jehož výsledkem bude příprava osobnosti, která má náležitou kulturní úroveň, je autonomní a zároveň dostatečně socializována, takže neupadá do nezralého individualismu. Na těchto aspektech přípravy mládeže pro život a práci se podílí jako **všeobecné**, tak **odborné** vzdělávání. V utváření koncepce obsahu vzdělávání významně působí i využívání moderní techniky jako prostředku podporujícího učení.⁶

Učivo vzniká zpracováním obsahů představující různé oblasti kultury do školního vzdělání, tedy do učebních plánů, učebnic, do vyučovacího procesu. V tomto smyslu mluvíme o didaktické transformaci.⁷ Na tomto místě uvedu **pojem kurikulum**, který byl znám již v době J. A. Komenského (z jazykového povědomí však vymizel a znovu pronikl do pedagogické terminologie z angloamerického prostředí). Pojem kurikulum není jednoznačně definován. Rozumí se jím většinou celek učebního plánu a sled předmětů, specifické obsahy látky, souhrn zkušeností, které žáci získávají, vyučovací metody, prostředky a pomůcky, které odpovídají daným obsahům, adekvátní příprava učitelů. Je to spíše shrnující rámec, v němž se uplatňují různé koncepce a teorie.⁸

⁴ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 40–41.

⁵ Tamtéž, s. 59.

⁶ Tamtéž, s. 63.

⁷ Tamtéž, s. 71.

⁸ Tamtéž, s. 77.

Žák se učí za podmínky, kdy nalézá smysl učební situace, získává kognitivní dovednosti s využitím osobní strategie, analyzuje své strategie, spojuje nové dovednosti s dřívějšími a ujasňuje si, že porozuměl.⁹

Úkolem vyučování není pouze poskytnout žákům soustavu dobře osvojených vědomostí, kterých budou umět i používat prakticky. Úkolem vyučování je zároveň vytvářet soustavu dovedností. Dovednost chápeme jako učením získané dispozice ke správnému, přesnému, rychlému a úspornému vykonávání určitých činností.¹⁰

Pedagogická komunikace je zaměřena na dosažení výchovných a vzdělávacích cílů, mívá vymezený obsah, je stanovena sociální role účastníků a jsou dohodnuta komunikační pravidla. Pedagogická komunikace se odehrává nejen ve škole, ale také v rodině, ve sportovních a zájmových zařízeních a i v pracovním prostředí.¹¹ Při pedagogické komunikaci dochází k přijímání didaktické informace.

V procesu vyučování má význam slovo učitele i žáka, slovo mluvené i psané. Vyučující k mému didaktickému textu budou využívat především **metody monologické** (tedy učitel sám vyloží látku - jde o výklad formou vyprávění, vysvětlování či přednášky). Dále v pedagogické komunikaci využijí **metody dialogické**, při které dochází k výměně myšlenek mezi učitelem a žáky (nebo i mezi žáky navzájem). K aktivizaci dialogické metody slouží otázky, které jsou součástí mého textu. Metody práce s učebnicí a knihou představují jednu z nejdůležitějších metod, jak získávat nové poznatky a jejich upevňování.

2.2. TEORIE UČEBNICE

V této teoretické části práce vymezím pojetí učebnice. Smyslem každé učebnice je to, že se z ní má někdo něčemu naučit, proto má být vytvářena s ohledem na svůj obsah (tedy co se z ní můžeme naučit) a také na způsob, jakým je obsah učebnice prezentována (jak se z učebnice dá něco naučit). Analyzuji zde učebnice z hlediska jejich funkcí a struktur, a dále ve vztahu k jejich uživatelům a procesům, které při využívání učebnice probíhají.

V teorii učebnice se setkáváme s pojmem **didaktický textový komplex**, který označuje to, že pro určitý vyučovací předmět jsou konstruovány kromě učebnice ještě další

⁹ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 151.

¹⁰ Tamtéž, s. 166.

¹¹ Tamtéž, s. 171.

texty určené pro využití ve výuce - například slovníky, konverzační příručky, zvukové nahrávky, audiovizuální nahrávky a další. Ve své práci se zabývám učebnicí jakožto didaktickým textem určeným pro primární a sekundární úroveň vzdělávání. Setkáváme se však s různými druhy učebnic, které mají specifické charakteristiky. Jsou to **učebnice a jiné didaktické texty pro speciální školy** (jejich vlastnosti jsou přizpůsobeny dětem se zvláštními vzdělávacími potřebami, například dětem zdravotně znevýhodněným), dále **vysokoškolské učebnice** (to této kategorie spadají monografické vědecké práce, skripta, příručky a jiné) a **studijní texty pro vzdělávání dospělých** (texty pro podnikové školení, rekvalifikační kurzy, univerzity třetího věku a jiné formy celoživotního vzdělávání).¹²

Školní učebnice musí být vybaveny aparátem řídicím učení a musí být přizpůsobeny věkovým schopnostem žáků.

Obecný model struktury učebnice lze rozdělit na dvě části. První částí je složka **textová** (rozsahem obvykle největší složka učebnic, je to ta část učebnice, která je vyjádřena jazykovými prostředky - tedy slovně) druhou pak složka **mimotextová** (vizuální). Obě složky jsou dále strukturované do specifických komponent. Do textového komponentu můžeme zařadit **motivační text** (slouží k uvedení učiva, k vysvětlení, proč se určité učivo probírá, k zainteresování žáka pro aktivní činnost, k navazování na dříve probrané učivo, ...), **výkladový text** (sdělování poznatků, faktů, teorií, historického vývoje poznatků, norem, hodnot a postojů atd.), **regulační text** (slouží k aktivizaci žáka při čtení textu učebnice, uděluje pokyny k provádění cvičení aj.), **ukázky a příklady**, **cvičení** (vedou žáka k záměrnému opakování určité činnosti a tím k získávání určitých dovedností, návyků aj.), **otázky** (aktivizují funkce podobně jako v komponentu předešlém), **prostředky zpětné vazby** (funkce získávání informací o postupu učení, například výsledky výpočtů, klíče k jazykovým cvičením aj.).¹³

Didaktický text je obecně pojímán jako útvar nesoucí nějakou didaktickou informaci - to znamená informaci ztvárněnou tak, aby mohla fungovat v komunikaci mezi nějakým **edukátorem** (vyučujícím subjektem) a nějakým **edukantem** (učícím se subjektem).¹⁴ Za velmi důležitý považují vztah mezi jazykovou kompetencí subjektu a jazykovou strukturou

¹² PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998, s. 16–18.

¹³ Tamtéž, s. 21–22.

¹⁴ Tamtéž, s. 25.

textu. Aby došlo k porozumění textu, měly by být tyto vztahové jednotky v určité korespondenci. V opačném případě totiž nedochází k porozumění a tedy ani k učení z textu.

Každá učebnice má v sobě zastoupeny tři druhy vlastností - komunikační, obsahové a ergonomické. Tyto vlastnosti spoluurčují, jak učebnice fungují v reálných edukačních procesech, můžeme je nazvat též parametry učebnic.

Komunikační parametry odrážejí vlastnosti vyjadřovacích prostředků učebnice, které určují stupeň sdělitelnosti jejího obsahu pro uživatele (především pro žáky). Jde o vlastnosti dané jednak verbálními prostředky (jazykovými a stylovými charakteristikami textu), jednak neverbálními prostředky (obrazovými prostředky vizuální informace - schéma, grafy, fotografie,...) textu. **Obsahové vlastnosti** učebnic odrážejí kvalitativní parametry učebnic. Jde zde především o to, jakou povahu, strukturu, vztahy, návaznosti atd. mají vzdělávací obsahy začleněné do učebnice a co konkrétně tvoří náplň těchto obsahů. Nesmím opomenout, že učebnice je svým obsahem závislá na obecnějších kurikulárních dokumentech (tedy na učebních osnovách a vzdělávacích programech). Poslední **ergonomické parametry** se dají vymezit jako vlastnosti, které uzpůsobují učebnici, aby byla vyhovujícím pracovním nástrojem pro žáky. Ergonomické parametry jsou dány například druhem a velikostí písma, využitím barev, grafickými symboly orientujícími žáka při používání učebnice, grafickým odlišením základních a méně důležitých částí učiva a další.¹⁵

Učí-li se subjekt z učebnice, může být její obsah strukturován s různým stupněm přístupnosti. Nejvyšší přístupnost vytváří takový obsah, který má sémantickou koherenci. Koherence je obsahová spojitost textu, to znamená, že určité téma je vyjádřeno tak, že jednotlivé po sobě následující věty (případně „myšlenky“) na sebe nějakým způsobem navazují. Lineární řazení výpovědí však ještě nevytváří smysluplný text. Podmínkou textovosti je právě koherence, to je obsahová soudržnost textu, spojitost jeho komponentů, aby lineárně řazené výpovědi byly spojeny vzájemnými vztahy.¹⁶

Velký význam pro prezentaci a explanaci učiva má strukturace obsahu učiva, kterou můžeme dále dělit na **makrostrukturaci** a **mikrostrukturaci**. Makrostrukturace obsahu učiva je realizována takovými prostředky, které operují na úrovni celého textu. Nejčastějšími prostředky tohoto typu jsou:

- členění obsahu na tematické celky, kapitoly, lekce, odstavce

¹⁵ PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998, s. 44–46.

¹⁶ Tamtéž, s. 75.

- členění obsahu na výkladový text, text řídící učení, text poskytující orientaci
- grafické značky signalizující různé vrstvy obsahu učiva (například značky pro základní učivo, pro poučky k zapamatování a jiné)
- polygrafické signály pro různé složky obsahu učiva (například zvláštní barva nebo zvláštní druh či velikost písma pro určité části textu a jiné)

Mikrostrukturace obsahu učiva je realizována takovými prostředky, které operují na úrovni menších úseků didaktického textu, například na úrovni jednotlivých lekcí, témat, odstavců. Jsou to zejména prostředky sémantických vazeb mezi elementy obsahu.¹⁷

Po obsahové stránce mají školní učebnice dvě základní dimenze - věcný obsah, jenž je explicitní a zřetelný u každé učebnice, a ideový obsah, který je neméně důležitý, ale je méně zřetelný, má implicitní povahu. Jako **věcný obsah** můžeme označit soubor těch informací v učebnici, které se vztahují k odbornému zdroji učiva.¹⁸ V každé vzdělávací soustavě jsou určité **postoje a hodnoty** záměrně prezentovány mladé generaci k osvojení. V současné české vzdělávací soustavě jsou tyto informace formulovány explicitně jako hodnotové cíle, orientované k formování osobnostních rysů a mravních vlastností žáků. Vymezuje se zejména, že žáci mají ve škole (zejména právě již na škole základní) za první získat orientaci v základních mravních hodnotách (úcta k životu, k pravdě, k spravedlnosti,...), za druhé vážit si své vlasti a rozpoznávat nebezpečí různých národnostních a rasových předsudků a za třetí pochopit význam mezinárodního dorozumění, solidarity a spolupráce, atd.¹⁹

Názornost (vizuální prostředky) v učebnicích - „názornost“ je jedním z nejdůležitějších didaktických principů, který musí být v reálné školní výuce uplatňován. Termín *názornost* vyjadřuje to, že některé informace s didaktickou funkcí jsou prezentovány vzdělávajícím se subjektům nikoliv verbálně, nýbrž neverbálními prostředky. V případě učebnic a jiných didaktických textů je názornost realizována řadou prostředků, které se souhrnně označují jako **vizuální prostředky**.²⁰

Při ztvárnění textu učebnice musíme mít vždy na zřeteli své budoucí čtenáře - žáky, studenty - a jejich specifické poznávací schopnosti a limity pro chápání a zpracování odborných textů. Text učebnice by měl být čtivý, srozumitelný, zajímavý pro žáky či

¹⁷ PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998, s. 76–77.

¹⁸ Tamtéž, s. 80.

¹⁹ Tamtéž, s. 84.

²⁰ Tamtéž, s. 102.

studenty. Při výběru slov bychom měli zvažovat použití slov z hlediska abstraktnosti a konkrétnosti. Velký počet abstraktních slov zvyšuje obtížnost textu a snižuje jeho srozumitelnost. Totéž platí pro odbornou (vědeckou) terminologii. Měli bychom se vyhýbat nadbytečnému používání speciálních odborných termínů, neboť za odbornými výrazy, které jsou pro nás běžné, stojí často složité významy, pro žáky daného věku nesrozumitelné. Pokud se uchýlíme k používání vědeckých termínů nebo různých odborných výrazů, měli bychom dbát na to, abychom objasnili jejich význam (k tomuto objasnění není ideálním prostředkem definice, pokud to ovšem charakter učiva nevyžaduje, ale spíše vysvětlení pomocí příkladu, pomocí výrazů, které jsou pro žáky známé nebo pomocí fotografie, schématu a jiných prostředků. Pokud budeme uvažovat nad délkou vět, obecně platí, že čím jsou věty delší (v počtu slov), tím je obvykle i složitější jejich syntaktická a obsahová struktura.²¹

2.3. UČENÍ Z TEXTU A DIDAKTICKÁ INFORMACE

Obecně lze říci, že učení z textu je proces vnímání, chápání, zpracování a zapamatování didaktické informace sdělované didaktickým textem. V tomto pojetí je učení z textu součástí **didaktické komunikace**, kterou lze vymezit jako specifický druh lidské komunikace, v níž jsou ve společné činnosti začleněni vyučující subjekt a učící se subjekt. Předmětem společné činnosti jsou didaktické informace, sdělované buď vyučujícím subjektem, nebo didaktickým textem (většinou školní učebnicí). Didaktická informace je svými specifickými vlastnostmi uzpůsobena k didaktickým účelům (k využití v didaktické komunikaci). Může to být informace verbální (např. tištěný text, mluvený projev), nebo neverbální (výukový obraz, schéma, mapa), nebo kombinace verbální a neverbální informace (výukový ozvučený film).²²

Jan Průcha vychází ze Zujevova rozlišení didaktických funkcí učebnic, které zde uvedu - jedná se o funkce:

1. **informační**, tj. funkce učebnice jako základního informačního zdroje o obsahu vzdělání pro žáky
2. **transformační**, spočívající v tom, že učebnice poskytuje didaktickou interpretaci poznatků vědy a celkového společenského poznání

²¹ PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998, s. 122–124.

²² PRŮCHA, Jan. *Učení z textu a didaktická informace*. Praha: Academia, 1987, s. 7–8.

3. **systematizační**, tj. učebnice rozčleňují učivo systematicky podle předmětů, ročníků, stupňů a typů školy
4. **zpevňovací a kontrolní**, tj. učebnice umožňuje žákům pod vedením učitele vytvářet činnosti k osvojování učiva a k orientaci v učivu
5. **sebevzdělávací**, tj. učebnice stimuluje žáky k samostatnému osvojování učiva a vytváří u nich učební motivaci a vzdělávací potřeby
6. **integrační**, tj. učebnice poskytuje základ pro chápání a integrování těch informací, které žáci získávají z různých jiných zdrojů
7. **koordinační**, tj. učebnice zajišťuje koordinaci při využívání dalších didaktických prostředků, které na ni navazují
8. **rozvojově výchovná**, tj. učebnice přispívá k aktivnímu formování rysů harmonicky rozvinuté osobnosti žáků.²³

Tyto vyjmenované funkce jsou ideálním komplexem, který se však v konkrétní učebnici realizuje odlišně – jednotlivé funkce mohou být v učebnici nestejně zastoupeny.

Učebnice je vnitřně členěným systémem, jehož jednotlivé části – komponenty – plní ve vzájemné propojenosti a s využitím specifických prostředků svého vyjádření určité funkce.

Učení je proces, děj. Není to však jen jeden z psychických procesů, který by bylo možné položit souřadně s vnímáním, myšlením a podobně. Učení je složitá činnost, v níž jsou obsaženy psychické procesy poznávací, citové a volní. Působí v něm pozornost, nálada schopnosti i charakter. Všechny druhy psychických jevů působí v učení a učením se také mohou rozvíjet.²⁴

Český jazyk jako vyučovací předmět má v soustavě vyučovacích předmětů základní význam, na jeho zvládnutí je do značné míry závislý úspěch v ostatních předmětech. Má univerzální význam, a to nejen z hlediska školy, tedy pro všechny vyučovací předměty, ale i pro celospolečenskou praxi. Díky českému jazyku se rozvíjí schopnosti komunikace ve spisovném jazyce.²⁵

Literatura je umění slovesné, a poznávání jazykové výstavby díla je tedy nedílnou složkou poznávání literatury. Už samy literární texty obsažené v čítankách jsou mnohdy pro

²³ PRŮCHA, Jan. *Učení z textu a didaktická informace*. Praha: Academia, 1987, s. 46.

²⁴ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1997, s. 63.

²⁵ STYBLÍK, V., ČECHOVÁ, M. *Čeština a její vyučování*. Praha: SPN, 2010, s. 17.

žáky vzorem kultivovaného vyjadřování. Jejich četba může působit kladně na rozvoj řeči žáka tím, že se jeho jazyk obohacuje o nové vyjadřovací prostředky a o způsoby jejich užití.²⁶

Vyučování českému jazyku je komplexním výchovně-vzdělávacím procesem. Nejde jen o vytváření vědomostí, dovedností a návyků z oblasti jazykové, ale také o pěstování a rozvíjení jazykových schopností a postojů k jazyku a k jazykovým jevům a o ovlivňování názorů na jevy povahy jazykové a jevy s nimi související (národ, myšlení, ...). Prostřednictvím jazykového materiálu (různých textů a jejich obsahu) vyučování češtině může pozitivně působit na žáka.²⁷

Úspěch přijetí textu žáky závisí do značné míry na jeho produktoři - ve škole jde především o text učebnice a (mluvené) texty učitele, jež mají často roli zprostředkovatele mezi textem učebnice a žákem. Texty učebnic jsou zpravidla určeny žákům k učení, ale jsou i východiskem činnosti učitele, tedy vyučování.²⁸

²⁶ STYBLÍK, V., ČECHOVÁ, M. *Čeština a její vyučování*. Praha: SPN, 2010, s. 18.

²⁷ Tamtéž, s. 43.

²⁸ Tamtéž, s. 49.

3. VLASTNÍ UČEBNÍ TEXT

V této části práce navrhuji vlastní učební text, jehož tématem je Česká literatura po roce 1989 do současnosti pro 4. ročník SŠ, a který je určen pro poslední ročník středních škol. Informačně budu vycházet z knih *V souřadnicích volnosti*,²⁹ *V souřadnicích mnohosti*³⁰ a *Panorama české literatury 2.*³¹ Z důvodu přehlednosti jejich bibliografické údaje uvádíme zde na začátku a ve vlastním učebním textu uvedeny nebudou.

Budu se snažit, aby rozsah učiva prezentovaný v učebním textu byl úměrně velký vzhledem k času plánovanému na vyučování. Optimální rozsah učiva (textu učebnic) by měl být stanoven nejen z hlediska celého školního roku, ale také z hlediska průměrného dávkování učiva na 1 vyučovací hodinu. Vzhledem k obsažnosti informací, které se týkají české literatury po roce 1989 do současnosti, bude můj učební text značně stručný. Bude sloužit především k orientaci žáků v daném období – postihnu základní tendence a k nim uvedu nejvýznamnější představitele.

Žáci získají základní přehled o literatuře po roce 1989, který dále budou moci uplatnit v studiu na vysoké škole (především s literárním zaměřením).

²⁹ HRUŠKA, Petr (ed). *V souřadnicích volnosti*. Praha: Academia, 2008.

³⁰ FIALOVÁ, Alena (ed). *V souřadnicích mnohosti*. Praha: Academia, 2014.

³¹ MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury (II) po roce 1989*. Praha: Knižní klub, 2015.

Česká literatura po roce 1989 do současnosti

seznam piktogramů a zkratk:

prem.	premiéra
➤	námět k činnosti
<i>zajímavost</i>	zajímavá informace
	otázka

90. LÉTA - CO PŘINESL ROK 1989

úvod

Kapitola slouží jako úvod do literárního dění po roce 1989.

cíl

Cílem kapitoly je seznámení se stavem české literatury v 90. letech. Žáci po nastudování dokáží rozdělit literaturu do třech proudů. Seznámí se se jmény hlavních vydavatelství a literárních časopisů, ve kterých se projevovala svoboda slova.

klíčové pojmy

oficiální literatura, samizdatová literatura, exilová literatura, nakladatelství, internet, literární časopisy

Jak jistě víte nejen z hodin dějepisu, revoluční **listopad 1989** přišel s radikální změnou. Padl **totalitní režim**, který ovládal a určoval společenské a kulturní poměry více než 40 let. V tehdejší československé společnosti nastala **svoboda slova**. Byla odstraněna politická **cenзуra**. Dřívější rozdělení literatury na **oficiální**, **samizdatovou** a **exilovou** přestalo existovat.

- **oficiální** = literatura šířená normální distribuční cestou
- **samizdatová** (jiným slovem **ineditní**) = nevychází v nakladatelstvích, ale je rozmnožována ve strojopisech a následně tajně rozšiřována
- **exilová** = vycházela v zahraničí, protože v Čechách nemohla být vydána

Dochází k **zaplnění** knižního trhu díly, která nemohla být vydávána oficiálně nebo ležela u spisovatelů tzv. „v šuplíku“. Došlo k zahlcení nejen trhu, ale také čtenářského zájmu. S tím souvisí i vznik **nových nakladatelství a vydavatelství**. Těch vzniklo na **3 tisíce**, ovšem většina brzy ukončila svou činnost.

- **Československý spisovatel** - roku 1997 ukončil činnost, převzal ho řetězec **Levné knihy**
- **Mladá fronta** - v 90. letech prezentovala nezavedené autory
- **Host** - vydává světové bestsellery i české novinky
- **Petrov** - vydává původní českou prózu a poezii, organizuje setkání se spisovateli a festivaly
- **Ivo Železný** - populární čtivo
- **Torst, Druhé město, Votobia, Labyrint, Dauphin, Argo, Dilia, ...**

Svoboda slova, která je pro 90. léta příznačná, se projevovala hlavně v **literárních časopisech**. Mezi takové literární časopisy můžeme zařadit:

- **Literární noviny** - jsou přílohou Lidových novin, převládají společensko-kritické příspěvky
- **Tvar** - vznikl z literárního časopisu Kmen
- **Revolver Revue**
- **Host**
- kulturní přílohy: **Kavárna** (příloha novin Mladá fronta Dnes), **Salon** (příloha novin Právo)

Všechny zmíněné literární časopisy fungují i dnes.

námět k činnosti:

- *Kupte si různé literární časopisy a analyzujte, jaká témata se v nich nejčastěji objevují.*
- *Představte si, že jste redaktorem některého časopisu. Napadají vás změny, které by se v časopise mohly udělat? Chybí vám v nich nějaké informace týkající se současné literatury?*

Internet

úvod

Kapitola se věnuje elektronické komunikaci mezi spisovatelem a čtenářem.

cíl

Cílem je seznámení žáků s internetem jakožto prostředníkem v komunikaci. Žák po nastudování bude schopen uvést internet jako komunikační zdroj a jméno nejznámějšího literárního serveru.

klíčové pojmy

internet, literární server

V 2. polovině 90. let vstoupil do literárního provozu **internet**. Internet se stal prostředníkem šíření literárních textů. Vznikly **literární servery**, které primárně slouží k prezentaci amatérské tvorby. Umožňují tak komukoli publikovat své literární pokusy. Příkladem takového serveru je **Písmák** (zprovozněný v roce 1997).

Máte ve třídě někoho, kdo publikuje na podobném literárním serveru jako je Písmák?

námět k činnosti:

- *Najděte si na internetu tuto stránku, přečtěte si nějaký text a spolužákům sdělte, co vás na něm zaujalo/bylo zajímavé.*

Literární ceny

úvod

Kapitola se věnuje literárním cenám.

cíl

Cílem je seznámit žáky s literárními cenami, které neslouží pouze jako ocenění díla. Žák po nastudování bude schopen uvažovat o literárních cenách jako o jisté formě reklamy a propagace knih. Dále dokáže vyjmenovat názvy literárních cen.

klíčové pojmy

literární cena, reklama, propagace

K literárnímu životu také patří **literární ceny** a **soutěže**. Těch nejdůležitějších je v České republice kolem čtyř desítek. Získá-li kniha literární cenu, je to velká pocta jak pro jejího autora, tak i pro knihu samotnou. Hlavní funkcí literárních cen je **zviditelnění** díla – jeho **propagace**. Avšak toto ocenění může sloužit i jako **reklama**, stává se lákadlem pro potenciální čtenáře. Pořadatelé se snaží, aby předávání cen bylo společenskou událostí. Mezi literární ceny například patří:

- **Cena Toma Stopparda** – založena Nadací Charty 77 roku 1984 ve Stockholmu

- **Cena Jiřího Ortena** – pro začínající tvůrce
- **Cena F. X. Šaldy** – v oblasti kritiky a kritické publicistiky
- **Literární cena Kněžského klubu** – je určena dosud nevydanému dílu
- **Magnesia Litera**
- **Státní cena za literaturu** – založena roku 1920, obnovena v roce 1995
- **Státní cena za překladatelské dílo**
- **Cena Alfréda Radoka** – drama

námět k činnosti:

- *Pokuste se zjistit, kolik existuje v současné době literárních cen.*

Tendence v české literatuře

úvod

Kapitola pojednává o podobách české literatury v 90. letech ve třech jejích sférách - próze, poezii a dramatu.

cíl

Cílem je seznámení s literárními trendy, které se objevují v próze, poezii a dramatu. Žák bude po nastudování schopen vyjmenovat trendy, se kterými se v jednotlivých částech literatury setkáme, a k nim vyjmenovat spisovatele a dílo.

klíčové pojmy

próza, poezie, drama, spisovatel, dílo

PRÓZA

úvod

Kapitola představí literární tendence, které se objevují u prózy. U každé jednotlivé tendence je uveden spisovatel a jeho kniha.

cíl

Cílem je seznámit žáky s tím, s jakými různými trendy se setkáváme v próze 90. let. Po nastudování je žák schopen vyjmenovat tyto různé tendence a k nim přiřadit spisovatele se svými díly.

klíčové pojmy

próza, autenticita, fantasknost, populární četba, feminismus, jazykové experimenty

Próza 90. let se rozděluje do dvou hlavních linií. První směřovala k **autenticitě**, tedy k pravosti, hodnověrnosti či původnosti. Druhá sází na rozbití příběhu, a to cestou **hry představových asociací a prolínání fantaskních vizí a reálných představ**. Obě linie spojuje důraz na autorské „já“ – to jak „já“ vnímá svět.

Výrazným trendem se stávají autobiografické deníky, vzpomínky či memoáry. Díla s vyšší literární hodnotou využívají autobiografické postupy. Významné jsou *Paměti 1-3* (1992, 1994) od **Václava Černého**. Na pomezí dokumentárního deníku a fabulované prózy se objevují díla **LUDVÍKA VACULÍKA** – například dílo *Jak se dělá chlapec* (1993).

Objevují se útvary na pomezí dokumentarizující autobiografie a prózy. Výrazně autobiografickou postavu představil **VLASTIMIL TŘEŠŇÁK** v románu *Klíč je pod rohožkou* (1995).

Postmodernismus zakotvil v českém prostředí až po roce 1989. Podíl na tom měla díla dvou exilových prozaiků – Jana Křesadla a Milana Kundery. **MILAN KUNDERA** je ve světě nejznámější český (a také francouzský) spisovatel. Poslední román, který začal ještě psát česky, je *Nesmrtelnost* (1990 francouzsky, 1993).

Postmoderní spisovatele, kteří se narodili ve 40. letech minulého století, označil Aleš Haman za generaci „ukradeného příběhu“. Název odkazuje k tomu, že normalizační podmínky těmto spisovatelům znemožňovaly žít a tvořit podle sebe. Jejich životní a tvůrčí příběhy byly deformovány, museli se vyrovnat s přesvědčením o vyčerpání možností tradičních příběhů. Do této generace patří například **JIRÍ KRATOCHVIL** s prózou *Avion* (1995), **MICHAL AJVAZ** a dílo *Druhé město* (1993) či také **Vladimír Macura** a **Daniela Hodrová**. V polistopadové generaci postmodernistů se setkáváme s **JÁCHYMEM TOPOLEM** a jeho románem *Sestra* (1994).

Na pomezí náročné literatury a populární četby stojí spisovatel **MICHAL VIEWEGH** a dílo *Báječná léta pod psa* (1992) či **Petr Šabach** - novela *Hovno hoří* (1994), **Ivan Klíma** - román *Čekání na tmou, čekání na světlo* (1993) nebo **Pavel Kohout** - *Hvězdná hodina vrahů* (1995).

V české polistopadové společnosti se stal fenoménem feminismus. Vznikla Nadace pro Gender Studies, založená pod patronací Jiřiny Šiklové v roce 1991. Protagonistkami jsou například **Alexandra Berková** s prózou *Temná láska* (2000), **ZUZANA BRABCOVÁ** a dílo *Rok perel* (2000) nebo také **Iva Pekárková** - *Dej mi ty prachy* (1996).

S návratem k silnému příběhu se setkáváme u **Jiřího Stránského**, **LUBOMÍRA MARTÍNKA** - dílo *Mys dobré beznaděje* (1994) či **MARIANA PALLY** - *Zápisky uklízečky Maud'* (2000).

V druhé polovině 90. let projevil trend lyrizace prozaických výpovědí a experimenty s jazykem. Například **VÁCLAV KAHUDA** a dílo *Houština* (1999) nebo **Hnát Daněk** a román *Až budeme velcí* (1996).

POEZIE

úvod

Kapitola se zabývá literárními postupy v poezii 90. let.

cíl

Cílem je představit tendence v poezii. Po nastudování je žák schopen tyto tendence vyjmenovat a zařadit k nim představitele spolu s jejich sbírkami.

klíčové pojmy

duchovní a spirituální poezie, imaginace, postmoderní tendence

Pro poezii 90. let je typická obrovská záplava veršů, sbírek a jmen - stejně jako v případě prózy.

Jedním ze zřetelných proudů je tzv. duchovní nebo spirituální poezie. K tomuto proudu patří **JIŘÍ KUBĚNA** a výbor *Krev Ve Víno* (1995), básník bývalého undergroundu **IVAN MARTIN JIROUS** - *Magorova vanitas* (1999). S meditativní poezií se setkáváme u **Violy Fischerové** nebo mladé básnířky **KATEŘINY RUDČENKOVÉ** - sbírka *Ludwig* (1999).

Imaginativní proud je spojen s tvorbou surrealistů, kteří vyrůstají ze společného programu - vnímání prostřednictvím imaginace. K autorům patří například **Petr Král** - *Právo na šedivou* (1991), **Svatava Antošová** či **BOŽENA SPRÁVCOVÁ** a dílo *Výmluva* (1995).

Řada mladších básníků se inspirovala přímo každodenní realitou. V básních se objevují všední věci ve všedních dnech, životní drsnost a banalita. Básně připomínají běžnou mluvenou řeč, objevují se vulgarismy, dialekt, slang. Takovéto básně jsou například od **BOGDANA TROJAKA**.

Kritický obraz společnosti se objevuje v díle **J. H. KRCHOVSKÉHO** - *Noci, po nichž nepřichází ráno* (1991). Dochází také ke knižnímu vydávání písňových textů od autorů, jako jsou: **Jan Burian**, **Jiří Dědeček**, **Jaromír Nohavica**, **Vladimír Merta**, **Vlastimil Třešňák** či **Karel Kryl**.

Další proud poezie činí hlavním tématem básně slovo a řeč. Dochází ke hře s jazykem. S verši experimentuje **PATRIK OUŘEDNÍK** ve sbírce *Anebo* (1992) či **Pavel Preisner**.

S postmoderními tendencemi v próze se setkáváme například u **Patrika Linharta** nebo **Michala Šandy** ve sbírce *Minimální okolí mrazicího boxu* (1997).

DRAMA

úvod

Kapitola se zabývá dramatem 90. let.

cíl

Cílem je uvést změnu, kterou dramatika 90. let prošla. Žák po nastudování bude schopen vyjmenovat vedle Prahy i nová centra a jaké postupy se v nové dramatice uplatňují. Dále dokáže vyjmenovat některá speciální domy a studiová divadla s jejich představiteli.

klíčové pojmy

divadlo, dramatika, studiové divadlo, krize divadla

Dochází ke **změně ve financování profesních divadel** (divadla postupně přecházejí pod magistráty či kraje). Vznikají **speciální domy** pro fenomén muzikálových produkcí (**Divadlo Spirála, Pyramida, TaFantastika**). Vznikají také nezávislá divadla (nezisková), která prosazují alternativní druhy a formy.

Dochází k **teritoriální** proměně. Vedle Prahy vznikla nová centra: **Hradec Králové (Klicperovo divadlo), Ostrava, Brno**. Zásadní byla **proměna umělecká**, která se projevila v několika rovinách a týkala se jak proměny inscenačního stylu, tak podstatných změn v dramatice. Studiová divadla, která před rokem 1989 představovala svou nekonvenční poetikou a experimenty nejprogressivnější linii českého divadla, ztratila své opoziční postavení a prošla v následujícím desetiletí generační obměnou a hledáním svébytného programu.

Ke klíčovým postupům nové dramatiky 90. let patří:

- ✓ princip **destrukce** - projevuje se v kompoziční a dějové struktuře textu, ale i jako téma v obraze destrukce rodiny a přirozených lidských vztahů
- ✓ **nedějovost** - autoři své příběhy skládají z útržků reality, vizí, snů a vzpomínek
- ✓ **ztráta identity** - postavy jsou často symbolické, nemají jména
- ✓ **ironizující odstup** autorů

Do kamenných divadel dorazila v 90. letech postmoderna, která se rodila v okrajových divadlech a výtvarných performancích v 80. letech (například **Divadlo Sklep**). Neuskutečnila se renesance progresivních divadel z 60. let.

V 90. letech dochází ke **krizi divadla**. Je to čas nového hledání a tvůrčích nejistot. **Funkci** divadla přebírají **veřejné prostředky**. V závěru 90. let se setkáváme se zájmem o původní dramatickou tvorbu.

Národní divadlo a **Divadlo na Vinohradech** preferují velká společenská témata, historizující podobenství o mravní odpovědnosti jedince či existenciální téma (člověk stojí proti dějinám).

Studiová divadla:

- **DIVADLO JÁRY CIMRMANA**
 - Ladislav Smoljak a Zdeněk Svěrák
 - Blaník (prem. 1990), Švestka (prem. 1997)
- **SEMAFOR**
 - v čele Jiří Suchý
 - Hej rup (prem. 1990)
- **HADIVADLO**
 - Arnošt Goldflam, Lubomír Balák, David Jařab, J. A. Pitínský
- **HUSA NA PROVÁZKU**
 - Boleslav Polívka
- **STUDIO YPSILON**
 - Jan Schmid: Mozart v Praze (prem. 1991), Prodaná nevěsta (prem. 1996)
- **DIVADLO SKLEP**
 - David Vávra, Otakáro Schmidt, Milan Šteindler, Tomáš Hanák
 - Mlýny (prem. 1991)
- **STUDIO HOŘÍCÍ ŽIRAFY**
 - David Drábek: Jana z parku (prem. 1995), Kostlivec v silonkách (prem. 1993)

shrnutí

V listopadu 1989 padl totalitní režim a nastala svoboda slova. Přestalo existovat dřívější rozdělení literatury na oficiální, samizdatovou a exilovou. Knižní trh se zaplnil knihami, které nemohly být oficiálně vydány. Vzniklo mnoho nakladatelství a vydavatelství - například Československý spisovatel, Mladá fronta, Host, Petrov,...

Svoboda slova se projevovala v literárních časopisech, jimiž byly například Literární noviny, Tvar, Revolver Revue, či kulturní přílohy Kavárna a Salon.

Do literárního dění vstoupil internet. Literární servery - jako je třeba Písmák - sloužily k prezentaci amatérské tvorby.

O zviditelnění díla se postaraly literární ceny a soutěže, které slouží také jako propagace a v některých případech i jako reklama. Mezi ceny patří například Cena Toma Stopparda, Magnesia Litera či Cena Jiřího Ortena.

Próza 90. let se dělí do dvou hlavních linií - první směřuje k pravosti a hodnověrnosti, tedy k autenticitě. Druhá rozbíjí příběh pomocí fantasknosti a asociací spolu s reálnými představami. Obě linie jsou spojeny s důrazem na autorské „já“.

Trendem se stávají deníky, vzpomínky a memoáry - *Paměti 1-3* Václava Černého či dílo *Jak se dělá chlapec* Ludvíka Vaculíka.

Na pomezí autobiografie a prózy se ocitá dílo *Klíč je pod rohožkou* Vlastimila Třešňáka.

Postmodernismus přestavil ve svém díle *Nesmrtelnost* česko-francouzský spisovatel Milan Kundera.

Spisovatelé, kteří se narodili ve 40. letech 20. století, patří do generace „ukradeného příběhu“ - normalizační podmínky jim znemožňovaly žít a tvořit podle sebe. Patří sem například Jiří Kratochvil s dílem *Avion* či Michal Ajvaz a dílo *Druhé město*. Polistopadovým postmodernistickým spisovatelem je Jáchym Topol s dílem *Sestra*.

Na pomezí náročné literatury a populární četby stojí Michal Viewegh a dílo *Báječná léta pod psa* či Petr Šabach a dílo *Hovno hoří*.

Do feministického literárního proudu můžeme zařadit Zuzanu Brabcovou s dílem *Rok perel*.

Se silnými příběhy se setkáváme u Lubomíra Martínka a díla *Mys dobré naděje* či Mariana Pally a díla *Zápisky uklízečky Maud*.

S trendem lyrizace prozaických výpovědí a experimenty s jazykem se setkáváme v díle *Houština* od Václava Kahudy.

V poezii 90. let se objevuje velká záplava sbírek, veršů a jmen básníků.

Představiteli duchovního (spirituálního) proudu je Jiří Kuběna s výborem *Krev ve víno* či bývalý undergroundový básník Ivan Martin Jirous. Meditativní poezii zastupuje Kateřina Rudčenková.

Tvorba surrealistů je spojena s vnímáním prostřednictvím imaginace - tento imaginativní proud představuje například Božena Správcová a dílo *Výmluva*.

Inspiraci každodenní realitou využil ve svých básních Bogdan Trojak - objevují se všední dny, drsnost, básně připomínají mluvenou řeč.

Kritický obraz společnosti představuje v díle *Noci, po nichž nepřichází ráno* J. H. Krchovský a také písničkáři jako Jaromír Nohavica, Jiří Dědeček, Karel Kryl či Vladimír Merta.

Hra s jazykem a experimenty s verši se objevují ve sbírce *Anebo* od Patrika Ouředníka.

Drama 90. let - dochází ke změně ve financování profesních divadel. Vznikají speciální domy pro muzikálové produkce - Divadlo Spirála, Pyramida, TaFantastika. Vedle Prahy vznikla nová centra v Hradci Králové, Ostravě či Brně. Zásadní byla umělecká proměna - mezi postupy nové dramatiky patří princip destrukce, nedějovost, ztráta identity či ironizující odstup autorů. Dochází ke krizi divadla, jeho funkci přebírají veřejné prostředky. Ke studiovým divadlům řadíme Divadlo Jára Cimrmana (Ladislav Smoljak, Zdeněk Svěrák), Semafor (Jiří Suchý), HaDivadlo (Arnošt Goldflam, J. A. Pitínský), Husa na provázku (Boleslav Polívka), Studio Ypsilon (Jan Schmid), Divadlo Sklep (David Vávra, Milan Šteindler, Studio Hořící žirafy (David Drábek).

doporučená literatura

BALAŠTÍK, Miroslav. *Postgenerace. Zátíší a bojiště poezie 90. let 20. století*. Brno: Host, 2010.

CINDLEROVÁ, Jana (a kol.). *Slovo a obraz na scéně: generační příspěvek k současné dramaturgii*. Praha: KANT, 2010.

CÍSAŘ, Jan. *Česká divadelní tradice: mýtus, nebo živá skutečnost?* Praha: KANT, 2011.

DRYJE, František – ŘEZNÍČEK, Pavel (eds.). *Letenka do noci. Antologie současné surrealistické poezie*. Brno: Petrov, 2003.

FIALOVÁ, Alena (ed). *V souřadnicích mnohosti*. Praha: Academia, 2014.

- GILK, Erik. *Prozaická zastavení. První dekáda recenzentova*. Praha: Protis, 2010.
- HOŘÍNEK, Zdeněk. *Divadlo mezi modernou a postmodernou*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1998.
- HRUŠKA, Petr (ed.). *V souřadnicích volnosti*. Praha: Academia, 2008.
- JANOUŠEK, Pavel. *Time-out aneb mé kritické pokusy, bláboly a omyly z let 1987-1999*. Brno: Host, 2001.
- JUNGMANN, Milan. *V obklíčení příběhů*. Brno: Atlantis, 1997.
- KOPÁČ, Radim. *Hvizd žlutého inkoustu (a facka)*. Praha: Concordia, 2003.
- KOPÁČ, Radim. *Pomalá slunce hlasů. K nové české literatuře. Od Balabána ke Zgublačenkovi*. Praha: Concordia, 2005.
- KOŽMÍN, Zdeněk – TRÁVNÍČEK, Jiří. *Na tvrdém loži z psiho vína*. Brno: Jota, 1998.
- KRATOCHVIL, Jiří. *Příběhy příběhů*. Brno: Atlantis, 1995.
- KRAUS, Karel. *Divadlo ve službách dramatu*. Praha: Divadelní ústav, 2001.
- KŘIVÁNEK, Vladimír. *Kolik příležitostí má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Brno: Host, 2007.
- MACHALA, Lubomír. *Literární bludiště. Bilance polistopadové prózy*. Praha: Brána; Knižní klub, 2001.
- MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury (II) po roce 1989*. Praha: Knižní klub, 2015.
- MLEJNEK, Josef. *Cosi ve vzduchu: texty o divadle 1990-2000*. Brno: Vetus Via, 2000.
- NEKOLNÝ, Bohumil. *Divadelní systémy a kulturní politika*. Praha: Divadelní ústav, 2006.
- PILAŘ, Martin. *Vrabec v hrsti aneb Kliše v literatuře*. Praha: Dokořán, 2005.
- PIORECKÝ, Karel. *Česká poezie v postmoderní situaci*. Praha: Academia, 2011.
- TRÁVNÍČEK, Jiří. *Poezie poslední možnosti*. Praha: Torst, 1996.

Abecední jmenný seznam zmíněných autorů:

Ajvaz Michal	Kuběna Jiří	Šteindler Milan
Antošová Svatava	Kundera Milan	Topol Jáchym
Balák Lubomír	Linhart Patrik	Troják Bogdan
Berková Alexandra	Macura Vladimír	Třešňák Vlastimil
Brabcová Zuzana	Martínek Lubomír	Vaculík Ludvík
Burian Jan	Merta Vladimír	Vávra David
Černý Václav	Nohavica Jaromír	Viewegh Michal
Daněk Hnát	Ouředník Patrik	
Dědeček Jiří	Palla Marian	
Drábek David	Pekárková Iva	
Fischerová Viola	Pitínský J. A.	
Goldflam Arnošt	Polívka Boleslav	
Hanák Tomáš	Preisner Pavel	
Hodrová Daniela	Rudčenkova Kateřina	
Jařab David	Schmid Jan	
Jirous Ivan Martin	Schmidt Otakáro	
Kahuda Václav	Smoljak Ladislav	
Klíma Ivan	Správcová Božena	
Kohout Pavel	Stránský Jiří	
Král Petr	Suchý Jiří	
Kratochvíl Jiří	Svěrák Zdeněk	
Krchovský J. H.	Šabach Petr	
Kryl Karel	Šanda Michal	

NOVÉ MILÉNIUM: SITUACE PO ROCE 2000

úvod

Kapitola pojednává o literatuře po roce 2000. Literatura je rozdělena do tří částí - na prózu, poezii a drama. Úvodní část se věnuje literatuře obecně, dále internetu jako komunikačnímu prostředku a e-knihám.

cíl

Cílem je seznámení s literárními tendencemi, které se projevují v próze, poezii a dramatu po roce 2000. Po nastudování je žák schopen popsat situaci v literárním dění v novém miléniu. Dokáže uvést internet jako prostředníka komunikace mezi autorem a čtenářem. Žák je schopen vysvětlit pojem e-kniha. Žák je schopen uvést ženské a mužské psaní jako diskutovanou problematiku v literárním životě.

klíčové pojmy

próza, poezie, drama, ženské a mužské psaní, e-kniha, internet

Svět vstupuje do nového tisíciletí - **milénia**. Rok 2000 se tak může zdát značně přelomovým. Je tomu skutečně tak? Přinesl tento přelom radikální změny, jako tomu bylo v roce 1989? Rok 2000 nemůžeme chápat jako zlomový. Naopak v prvních letech tohoto tisíciletí doznívají tendence z předchozích roků. V publikační činnosti pokračují autoři, se kterými jsme se setkali v 90. letech. Setkáváme se i s novými spisovateli.

Umělecká literatura ztratila své dřívější výsadní postavení. Velká část beletrie se proměnila v komerční zboží. Spisovatelé proto hledali aktuální a atraktivní náměty pro svá díla.

Stále častěji se v literárním životě setkáváme s problematikou, zda existuje **rozdíl mezi ženským a mužským psaním**. Užívání těchto kategorií je problematické a nelze je takto striktně rozdělit. Jak víme, literatura psaná muži má hlubší kořeny – z historických a společenských důvodů. Ovšem literatura psaná rukou ženy má v české literatuře stejně důležité místo.

S touto problematikou souvisí i pojem „**literatura pro ženy**“ nebo tzv. „**červená knihovna**“. Ženy spisovatelky nechtějí být s tímto pojmem spojovány. Argumentují tím, že jejich díla čtou nejen ženy, ale muži také. Navíc díla patřící do „červené knihovny“ mohou spát i muži a schovat se pod **pseudonymem**.

Je pro nás důležité vědět, zda je kniha napsaná mužem nebo ženou?

Co byste zařadili pod pojem „typicky ženská témata“?

Říkám vám něco pojem „gender“? Pokuste se popsat vlastními slovy nebo hledejte význam v odborné literatuře.

námět k činnosti:

- *Přineste si krátký úryvek z nějaké knihy. Přečtete ho spolužákům a ti budou hádat, zda to napsal muž nebo žena.*

zajímavost:

Po listopadu 1989 se v českém prostředí přihlásily o slovo tzv. bojové feministky. Ty ve svých textech přisuzují veškeré zlo v lidské společnosti mužům.

Internet nadále slouží jako komunikační prostředek. Literární servery se staly prostředkem pro vstup nejmladší generace do literárního pole. Dalším komunikačním prostředkem se v roce **2008** stala česká verze **sociální sítě Facebook**. Někteří spisovatelé mají na Facebooku svůj profil. Jeho prostřednictvím tak komunikují se svými čtenáři. Například Jáchym Topol má jak facebookový profil, tak také vlastní webové stránky.

E-knihy: Velký význam pro český knižní trh má nástup **e-knih** (= elektronická kniha, digitální podoba tištěné knihy), který můžeme časově datovat přibližně ke konci první dekády 21. století. Bylo to způsobeno tím, že poklesly ceny **elektronických čteček** a začaly se **technicky zdokonalovat**. Elektronické knihy pak začali nakladatelé sami prodávat ve svých internetových obchodech.

Četl jsi již někdy dílo v elektronické podobě? Jaké?

Dáváš přednost tištěným knihám či e-knihám?

Skupinová práce: *Vymyslete jaké výhody a nevýhody mohou mít jak tištěné knihy, tak elektronické. Rozved'te skupinovou práci do diskuze, kdy jedna skupina bude obhajovat tištěné knihy a druhá elektronické.*

zajímavost:

Print on demand (= tisk na požádání) - tato služba umožňuje komukoli vydat knihu. Počet knih nemusí být vysoký - stačí i například deset kusů. Služba POD tak může každému splnit svůj spisovatelský sen.

Podoby české literatury v novém tisíciletí

úvod

Kapitola se zabývá literárními tendencemi v próze, poezii a dramatu po roce 2000.

cíl

Cílem je představit základní tendence, které se projevují v próze, poezii a dramatu. Po nastudování je žák schopen tyto tendence v jednotlivých částech literatury vyjmenovat a zařadit k nim spisovatele a dílo.

klíčové pojmy

próza, poezie, drama

PRÓZA

úvod

Kapitola seznamuje s trendy v prozaických dílech.

cíl

Cílem je seznámit s prozaickými trendy, které se objevují po roce 2000. Žák je schopen po nastudování tyto trendy pojmenovat a přiřadit k nim spisovatele a dílo.

klíčové pojmy

exotický prostor, soudobá historie, komunistický útlak, druhá světová válka, mezilidské a milostné vztahy

Novým trendem se stala próza, jejíž děj se odehrává v cizích, exotických prostředích (například Jižní Amerika, Sibiř). Exotický prostor zde slouží jako atraktivní kulisa či předmět poznání jiné kultury. Spisovatelé, kteří využívají exotické prostředí, patří převážně do mladší generace. **PETRA HŮLOVÁ** ve svém prvním díle *Paměť mojí babičce* (2002) představila prostředí Mongolska. V díle *Stanice tajga* (2008) se objevila Sibiř. **Markéta Pilátová** ve svých knihách *Žluté oči vedou domů* (2007) a *Má nejmilejší kniha* (2009) zobrazila exotickou Jižní Ameriku.

Výrazným trendem se stal tematický návrat k soudobé historii. Využívá se kontrastu minulého a přítomného k zachycení aktuální skutečnosti, společenských traumat a složitosti lidských osudů. Úspěch sklízí literatura faktu, která je doplněna soukromými příběhy či beletrizované rozhovory. V dílech se konfrontují dvě časové roviny – léta pozdní normalizace a polistopadový vývoj. Hrdinové těchto próz jsou normalizací nenávratně poznamenáni. Životní podmínky i prožitá traumata ovlivňují jejich osudy. Do této linie patří spisovatel **PAVEL KOLMAČKA** s dílem *Stopy za obzor* (2006) či **PETR ŠABACH**, který napsal *Občanský průkaz* (2006, podle knihy vznikl i stejnojmenný film).

Dalším námětem se stala traumatická 50. léta. Období komunistického útlaku se v dílech pojilo s vězením, mučením a popravami, s násilnou kolektivizací a rozbitím

tradičních vesnických vazeb. Dále také se všedním přežíváním v době plné strachu. Jednotlivá díla se liší mírou popsaných krutostí, které jsou často odvozené od autobiografické zkušenosti autora a jeho generačního zařazení. Představitelé nejstarší generace se vyrovnávali se svými zážitky prostřednictvím memoárů. Ty však měly blíže k literatuře faktu nebo k esejistice. Další skupina spisovatelů, která si prošla okouzlením komunismem i následným vystřízlivěním, upřednostňovala ve svých vzpomínkách spíše sebereflexivní, úvahové prvky. Snažila se tak vysvětlit mladším generacím vlastní dávné činy a názory. Mezi autory, kteří psali o traumatech 50. let, můžeme zařadit **OTU FILIPA** a dílo *Osmý čili nedokončený životopis* (2007) či **JIŘÍHO HÁJÍČKA** a román *Selský baroko* (2005).

Výrazný proud tvořilo téma druhé světové války, holocaustu a života v protektorátu. V novějších vlnách prózy s touto tematikou je příznačný důraz na faktografickou práci s prameny a literaturou. Ty sloužil jako inspirace pro fikční vyprávění. V pozadí těchto příběhů a postav obvykle stály reálné osoby a jejich životní osudy. Například **Josef Škvorecký** vydal ještě za svého života prózu *Obyčejné životy* (2004), ve které se navrácí do protektorátních gymnaziálních let.

Dalším ústředním tématem se staly mezilidské, zvláště milostné vztahy, čistě intimní sféra lidského života, hledání svého místa ve světě a mezi druhými lidmi. Tento typ próz píše nejčastěji ženy, zejména autorky mladší a nejmladší generace. Příkladem je spisovatelka **PETRA SOUKUPOVÁ** a její dílo s názvem *K moři* (2007).

Avšak velká část próz, s tematikou intimních lidských vztahů a citových trápení hrdinek, se pohybuje na hranici umělecké tvorby a kýče. Čtenářsky úspěšné příběhy soukromých dramát od **Ireny Obermannové**, **Simony Monyové** či **Barbary Nesvatbové** často opakují stereotypní příběhové vzorce s charakteristickými hrdiny. Takto laděná díla můžeme zařadit spíše mezi žánry populární literatury, do tzv. „červené knihovny“. Oproti tomu muži – spisovatelé, kteří se zabývají mezilidskými vztahy, životními krizemi, úspěchy i pády častěji píše bilanční romány s hrdinou středního věku, obvykle autobiograficky inspirovaným. Hrdina ironicky komentuje své životní průšvihy a hledání smysluplného života. Do tohoto typu spisovatelů patří například **JAN BALABÁN** s dílem *Možná, že odcházíme* (2004) nebo **EMIL HAKL** a *O rodičích a dětech* (2002).

POEZIE

úvod

Kapitola se zabývá podobami poezie po roce 2000.

cíl

Cílem je představit základní podoby poezie. Po nastudování je žák schopen tyto podoby vyjmenovat a přiřadit k nim autora spolu s dílem. Dále dokáže uvést jména literárních skupin.

klíčové pojmy

křesťanská (duchovní) poezie, každodennost (civilistní poezie), fantazie, imaginace, literární skupiny, kritika, angažovaná poezie, způsoby prezentace poezie, slam poetry

Období v novém tisíciletí je po dlouhé době první přirozenou a klidnou dekadou. Může se svobodně a zřetelně vyjevit aktuální tvorba všech generací. Poezii nelze přehledně roztrždit do kategorií či proudů. Bylo by to proti povaze poezie samotné, neboť literatura – poezie je tvořena hlavně zřetelným individuálním projevem. Neměl by se podřítit žádné z existujících poetik a měl by setrvat ve své originalitě. Načtneme zde několik tendencí, se kterými se v poezii setkáme.

Křesťanská, spirituální (duchovní) a meditativní poezie vyrůstá z konkrétní náboženské víry, z křesťanského pojmání světa. Její představitelé patří především do starší generace: **Zdeněk Rotrekl**, **Viola Fischerová**, **Jiří Kuběna**. U mladší generace dochází k odklonu od křesťanské motiviky. Autoři jsou zaujatí pro existenciální napětí, které je skryté ve věcnosti lidských vztahů a vazeb. Do mladší generace řadíme **PETRA BORKOVCE** a dílo *Needle-book* (2003) či **VÍTA SLÍVU** a dílo *Rodný hrob* (2004). Inspiračním zdrojem pro křesťansky orientovanou poezii se stal především Bohuslav Reynek. V poezii meditativního charakteru se autoři od sebe liší ve způsobu vidění skutečnosti. Verše **PETRA KABEŠE** v díle *Cash* (2001) na sebe berou podobu znepokojivých prognóz o rozkladu naší civilizace, měst i jazyka.

Další odnoží je poezie každodennosti či také civilistní poezie. Inspiračním zdrojem se stala tvorba Skupiny 42 (autoři Jiří Kolář, Jan Hanč). Básně mají podobu zdánlivého záznamu každodenní reality. Ovšem výběr skutečností a také způsob jejich vyjádření mění text z pouhého zápisu reality v cosi jiného. Všednost se stává nevšední. Charakteristickým rysem básní je tíhnutí k volnému verši a prozaizaci textu. Sbírkou komponovanou jako sumu mikropříběhů hrdiny nalezneme v díle *Papírové polobotky* (2001) od **PAVLA ŠRUTA**. Setkáváme se s ženskými autorkami jako **Irena Šťastná** a dílo *Všechny tvoje smrti* (2010) či **Simona Racková** s dílem *Přítelkyně* (2007), které do poezie vnáší například obraz

mechanického provozu domácnosti. Některým básním dominuje vypjatá tělesnost - příkladem je **JAKUB ŘEHÁK** se sbírkou *Světla mezi prkny* (2008).

Fantazie je projevem svobodné básně. Dalším proudem poezie jsou básně psané jako výraz nekrocené imaginace. Básně nejsou jen oslavou a obranou imaginace jako tvořivého principu. Pomocí imaginace lze čelit stereotypní realitě, které hrozí zmechaničtění.

K tomuto proudu se hlásí hlavně surrealisté. V této linii se setkáváme s velkým počtem uskupení - skupin. **Skupinou českých a slovenských surrealistů** (pod tímto názvem od roku 1993, patří sem například Alena Nádvorníková, Jan Kohout, Jan Richter), skupina **A. I. V.** (Jakub Effenberger, Bruno Solařík, Kateřina Piňosová).

V roce 2008 vzniká skupina **Fantasía** (Adam Borzič, Kamil Bouška, Petr Řehák). Mezi další autory, kteří využívání ve své tvorbě imaginaci, patří: Božena Správcová, Svatava Antošová, Lubor Kasal, Vladimíra Čerepková, a další.

S další tendencí se do popředí dostává experiment a pozornost ke slovu jako takovému. Autoři se zabývají hodnotou slova a jeho povahou. Slovo determinuje člověka a jeho prostřednictvím se vztahuje k realitě. Autory této tendence jsou **JAROMÍR TYPLT** či **KAREL ŠIKTANC** s dílem *Zimoviště* (2003).

Básně nabývají také kritičnosti a nespokojenosti. Kritizuje se znepokojivá situace člověka ve světě, který nedává smysl, je plný prázdnoty, osamělosti, agrese a chaotický. Příkladem jsou autoři **LUBOR KASAL** a dílo *Orangutan v továrně* (2008), **MILAN OHNISKO** a *Obejmi démona!* (2001). Kritický projev se skepsí a sarkasmem je typický pro mnohé písničkáře: Jaroslav Hutka, Vlastimil Třešňák, Jaromír Nohavica, Jiří Dědeček, či textaře undergroundových kapel - Vratislav Brabenec (**Plastic People of the Universe**) nebo Pavel Zajíček (**DG 307**).

Další odnoží poezie je poezie angažovaná. **Jan Těsnohlídek ml.** se například věnuje politické situaci v debutu *Násilí bez předsudků* (2009). Spolu s **Petrem Štenglem** (napsal například *3+1* z roku 2010) se snažili o masovější přijetí poezie. Stoupenci této tendence si obecně vybírají palčivá společenská témata. Část literátů cítí zodpovědnost básníka, aby se ve svých textech k těmto tématům vyjádřil.

Poslední tendencí jsou nové způsoby prezentace poezie. České poezii se otevřel prostor internetové sítě. Autoři publikují v internetových literárních almanaších a časopisech:

DOBŘÁ ADRESA, TOTEM, OPIČÍ REVUE, WAGON, DIVOKÉ VÍNO, TÉMA a další. Významnou akcí je festival MĚSÍC AUTORSKÉHO ČTENÍ, který se koná v Brně.

Autoři se snaží najít nové způsoby jevištní prezentace poezie. Vedle svébytného přednesu (**Petr Váša**), básně jako písňového textu (**J. H. Krchovský**), četba doplňována hudebním doprovodem (**Pavel Zajíček**), jde o různé akusticko-vizuální experimentování - tedy zvukové nahrávky spojené s výtvarnou projekcí (**Jaromír Typl**).

Z USA k nám dorazila slam poetry (v roce 2003). Jejím průkopníkem je **Martin Reiner (Pluháček)**. Jde o veřejnou, časově omezenou prezentaci vlastních textů před diváky. Důraz je kladen i na improvizaci. Jde o soutěž, neboť výkony poté hodnotí laická porota (sestavená z přítomných diváků). Úspěšným slamerem je i **Bohdan Bláhovec**.

V roce 2009 začala vycházet ročenka *Nejlepší české básně*. Jedná se o výbor tuzemské produkce z předchozího roku (jak knižní, tak časopisecké).

DRAMA

úvod

Kapitola se zabývá divadelní tvorbou po roce 2000.

cíl

Cílem je seznámit s divadelní scénou po roce 2000, jaká témata jsou v divadelních hrách představena. Po nastudování je žák schopen situaci v oblasti divadla popsat, vyjmenovat jakými tématy se divadelní hry zabývají a vyjmenovat české dramatiky.

klíčové pojmy

drama, coolnes dramatika, divadelní „přepisy“, ženské drama

Drama se po roce 2000 liší od her, které vznikly v 90. letech. A to hlavně tím, že se častěji objevují sociální a politická témata. V 90. letech měly být provedeny legislativní a statutární změny, které pokračovaly až do nového tisíciletí. V roce 1992 byla založena Cena Alfréda Radoka pro původní české či slovenské drama. Od roku 2010 jsou finálové hry příležitostně inscenovány v rámci *Noci českých a slovenských autorů*.

Dramaturgie komerčních divadel směřovala k tomu, aby na inscenacích co nejvíce vydělala. Proto volila podbízivé náměty a populární provedení. Oproti tomu nekomerční - činoherní - divadla hledala nové formy výpovědi a snažila se upoutat jedinečným programem. Dokonce byli oslovováni dramatici s konkrétním zadáním. To je příklad hry *Jaromír Jágr, Kladeňák* (premiéra 2009) od **Petra Kolečka** a **Tomáše Svobody**.

Charakteristický je boom divadelních „přepisů“ filmových předloh, reinterpretace známých literárních příběhů či dramatisace současných českých próz (například novela **Ireny Douskové** *Hrdý Budžes* s premiérou v roce 2002 a Barborou Hrzánovou v hlavní roli).

Produktivním dramatikem je **ARNOŠT GOLDFLAM** - psal většinou na objednávku a sám hry režíroval. Například hra *U Hitlerů v kuchyni* (premiéra 2007) je směšnohrdinským portrétem A. Hitlera.

Velké uplatnění měla groteska. **DAVID DRÁBEK** psal mírnější grotesky se satirickými či dokonce fantaskními tendencemi. To je například hra *Akvabely* (premiéra roku 2009).

K aktuální společenské situaci se vyjadřovala vážná, naturalistická dramata, která jsou označována jako coolness. Jsou to útočné hry s drsným vyjadřováním a velmi realistickým ztvárněním. Mezi náměty patří například zvrácená realita, různé úchytky, násilí, závislosti, sexuální témata a podobně.

Ženské drama se skládá ze tří podžánrů. Prvním je feministické drama, druhým genderové drama (nazírá na rozdíly pohlaví ve společenském životě, rod chápe jako sociokulturně vytvořenou kategorii) a třetím je ženské drama (zprostředkovává ženskou zkušenost).

shrnutí

Po roce 2000 doznívají tendence z předchozích let. V publikování pokračují autoři, které známe z 90. let, objevují se i noví.

Setkáváme se s problematikou ženského a mužského psaní. S touto problematikou se pojí také termíny „literatura pro ženy“ či tzv. „červená knihovna“, které jsou spojovány s ženskými spisovatelkami. Muži-spisovatelé tento typ literatury píšou pod pseudonymem.

Nejmladší generace spisovatelů využívá internet jako prostředek pro vstup do literatury. Komunikačním prostředkem se stává sociální síť Facebook.

Pro český knižní trh mají velký význam elektronické knihy (e-knihy). Oblibu získaly díky poklesu cen elektronických čteček a jejich technickému zdokonalení.

V **próze po roce 2000** dominuje próza, jejíž děj se odehrává v exotických, cizích zemích. Představitelkami tohoto typu prózy je Petra Hůlová s dílem *Paměť moje babičce* či Markéta Pilátová a *Žluté oči vedou domů*.

Trendem se stal tematický návrat k soudobé historii - z časových rovin se objevují léta pozdní normalizace a polistopadový vývoj. Řadíme sem spisovatele Pavla Kolmačku a dílo *Stopy za obzor* či Petra Šabacha a dílo *Občanský průkaz*.

Traumatická 50. léta se stala dalším námětem - především komunistický útlak, který se pojí s vězením, mučením a popravami, násilnou kolektivizací a rozbitím tradičních vesnických vazeb. Do této linie patří Ota Filip s dílem *Osmý čili nedokončený* životopis a Jiří Hájíček a dílo *Selský baroko*.

Téma druhé světové války, holocaustu a života v protektorátu patří mezi další proud. Představitelem je například Josef Škvorecký a próza *Obyčejné životy*.

Ústředním tématem se staly mezilidské (zvláště milostné) vztahy, intimní sféra lidského života a hledání svého místa ve světě i mezi druhými lidmi. Patří sem spisovatelka Petra Soukupová s dílem *K moři*. Mužskými představiteli tohoto proudu je Jan Balabán s dílem *Možná, že odcházíme* či Emil Hakl a dílo *O rodičích a dětech*. Na hranici umělecké tvorby a kýče se ocitají příběhy soukromých dramát například Ireny Obermannové či Barbary Nesvatbové, které jsou ovšem čtenářsky velmi úspěšné.

Poezie se v novém tisíciletí může svobodně a zřetelně vyjevit u všech generací - poezie je tvořena hlavně individuálním projevem a poetik by měl být originální.

Křesťanská, spirituální (duchovní) a meditativní poezie vyrůstá z náboženské víry a z křesťanského pojmání světa. Mezi představitele patří Zdeněk Rotrekl či Jiří Kuběna (oba ze starší generace). K mladším představitelům patří Petr Borkovec a dílo *Needle-book* či Vít Slíva a dílo *Rodný hrob*.

Poezie každodennosti či civilistní poezie připomíná záznam každodenní reality, typické je použití volného verše nebo prozaizace textu. Představiteli jsou Pavel Šrut a dílo *Papírové polobotky* či Jakub Řehák s dílem *Světla mezi prkny*.

Fantazie a nezkrocená imaginace je typická pro tvorbu surrealistů. Setkáváme se s velkým počtem literárních skupin: Skupina českých a slovenských surrealistů, A. I. V. či Fantasía.

Přednost experimentu a slovu jako takovému dává ve svém díle *Zimoviště* Karel Šiktanc.

Kritika a nespokojenost je hlavním tématem u autorů Lubora Kasala a jeho díla *Orangutan v továrně* či Milana Ohniska a díla *Obejmi démona!*. Kritický projev se skepsí a sarkasmem se objevuje u mnohých písničkářů (například skupina Plastic People of the Universe).

S angažovaností v poezii se setkáváme u Jana Těsnohlídka ml. a jeho díle *Násilí bez předsudků*.

Česká poezie začala být prezentována různými způsoby. Vedle prostoru internetu se autoři snaží najít nové způsoby jevištní prezentace. Jde o akusticko-vizuální experimentování. Průkopníkem americké slam poetry se stal Martin Reiner (Pluháček). Dalším slamerem je i Bohdan Bláhovec.

Drama po roce 2000 se od předchozích let liší tím, že se častěji objevují sociální a politická témata. Komerční divadla volila podbízivé náměty a populární provedení, aby na inscenacích vydělala. Činoherní divadla se naopak snažila upoutat jedinečným programem.

Často se objevují divadelní „přepisy“ filmových předloh, reinterpetují se známé literární příběhy nebo se dramaturgizují současné české prózy.

Produktivním dramatikem se stal Arnošt Goldflam (hra *U Hitlerů v kuchyni*). David Drábek často využívá formu grotesky.

Coolnes dramata se vyjadřovala k aktuální společenské situaci. Jedná se o útočné hry s drsným vyjadřováním a realistickým ztvárněním.

Ženské drama se skládá ze tří podžánrů – feministické drama, genderové drama (rod jako sociokulturně vytvořená kategorie) a ženské drama (zprostředkovává ženskou zkušenost).

doporučená literatura

FIALOVÁ, Alena (ed). *V souřadnicích mnohosti*. Praha: Academia, 2014.

HRUŠKA, Petr (ed). *V souřadnicích volnosti*. Praha: Academia, 2008.

CHRISTOV, Petr (ed.). *České drama dnes: rozhovory s českými dramatiky*. Praha: Karolinum, 2012.

KERBR, Jan. *Krajina s akvabelami a černým domem: pokus o vymezení české polistopadové dramatiky*. Praha: Pulchra, 2013.

KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015.

KUDLÁČ, Antonín K. *Literatura přes palubu*. Červený Kostelec: Mervart, 2010.

MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury (II) po roce 1989*. Praha: Knižní klub, 2015.

NEKOLNÝ, Bohumil. *Divadelní systémy a kulturní politika*. Praha: Divadelní ústav, 2006.

NOVOTNÝ, Vladimír. *Ta naše postmoderna česká*. Praha: Protis, 2008.

ŘÍHA, Ivo – STUDENÝ, Jiří (eds.). *Sedm statečných a spol.* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015.

VOLF, Zdeněk. *Chlévská lyrika (aneb zvířata nám odcházejí ze života)*. Tišnov: Sursum, 2010.

Abecední jmenný seznam zmíněných autorů:

Balabán Jan	Šabach Petr
Bláhovec Bohdan	Šiktanc Karel
Dousková Irena	Škvorecký Jiří
Drábek David	Šrut Pavel
Filip Ota	Štengl Petr
Goldflam Arnošt	Šťastná Irena
Hájíček Jiří	Těsnohlídek Jan ml.
Hakl Emil	Typl Jaromír
Hůlová Petra	Váša Petr
Kasal Lubor	Zajíček Pavel
Kolečko Petr	
Kolmačka Pavel	
Krchovský J. H.	
Monyová Simona	
Nesvatbová Barbara	
Ohnisko Milan	
Obermannová Irena	
Pilátová Markéta	
Racková Simona	
Reiner (Pluháček) Martin	
Řehák Jakub	
Soukupová Petra	
Svoboda Tomáš	

UKÁZKY Z DĚL JMENOVANÝCH AUTORŮ

úvod

Kapitola se zabývá ukázkami děl spisovatelů, kteří byli zmíněni v hlavním textu.

cíl

Cílem je seznámit žáky s ukázkami děl zmiňovaných autorů a především s originalitou tvůrčích osobností. Žáci získají přehled o využití vrstev českého jazyka.

Michal Ajvaz (1949)

Ukázka – *Cesta na jih*

Uvědomil si, že žádnou knihu, která by jen bez výběru popisovala všechno, s čím se setkává na pohled, doma nemá. Možná ani žádná taková kniha neexistuje, řekl si – kdo by psal knihu, která by byla jen nekonečným popisem městských ulic, nebo třeba nějaké venkovské silnice mezi poli? A kdyby náhodou někdo pocítil potřebu něco takového napsat, vyhodili by ho s rukopisem z každého nakladatelství... Pak dostal nápad; když taková kniha neexistuje, může si přece alespoň její kousek napsat sám, může popisovat třeba prázdné ulice nějakého neznámého města. Tomáš by se určitě nepustil do psaní žádného literárního díla, nestál o to, aby se zase vrátili jeho staré nevolnosti a horečky a vyčerpanost, která po nich následovala; ale popisovat ulice vymyšleného města jen pro vlastní potěšení jistě nebyla žádná literatura, a nebylo tedy čeho se bát. Vzpomněl si, že v aktovce má papíry s jízdními řády tramvají; posadil se v posteli, pořádně se přikryl, protože v bytě byla docela zima, a začal ve světle stolní lampičky psát na zadní straně jednoho z nich.

AJVAZ, Michal. *Cesta na jih*. Brno: Druhé město, 2008.

Foto č. 1 – Michal Ajvaz

Jan Balabán (1961 – 2010)

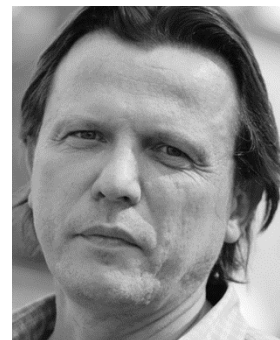
Ukázka – *Možná že odcházíme*

„Nevím, v čem se hrabou ostatní malíři, ale já s pornografií problém mám, proto ji používám. Případá mi neuvěřitelná. Já se těch časopisů docela stydím. Kupuju si jen ty, co jsou zatavené v igelitu, nevěřím trafikantům a všem okolo. Kdo ví, co s tím dělají. Mám obsesi, že bych mohl chytit nějakou nemoc. To už jde s tím, tohle nebezpečí, stejně jako ta podivná, předstíraná normálnost všech těch praktik. Maluju ty absurdní situace a polohy, abych je nějak vyvnějšnil, vytáhl na světlo, abych se na ten bizar klidně podíval.“

„Bizar nahrazuje svět,“ vztekal se Hans, „všechno teď musí být nějak vyhozené z přirozených kloubů a vytlemené a rozcapené jako výkladní skříň. Já ti něco řeknu. Vy už nemalujete obrazy. Vy malujete reklamy na obrazy a taky všichni skončíte v reklamě, a pak si budete tajně na záchodě prohlížet třeba Muncha a říkat si: Ty vole, to jsou věci.“

BALABÁN, Jan. *Možná že odcházíme*. Brno: Host, 2004.

Foto č. 2 – Jan Balabán

Petr Borkovec (1970)

Ukázka – Ochoz

Nic není, než to pouhé: ne,
sklon písma, kterým napsané
je, není, není, je:
ne.

Nic není, než ten sklon.

Nic není, než ten sklon,

sklon vteřin, hodiny i roku,
zabořen v krvotoku
ženy, jež chce i ne.
Milencův černý dopis ve stole.
Je tam i není, je i ne.
Jsem tu a nejsem, jsem i ne.

BORKOVEC, Petr. *Ochoz*. Praha: Městská knihovna v Praze, 2017.

Foto č. 3 – Petr Borkovec

Zuzana Brabcová (1959)

Ukázka – Rok perel

Modré oči malé Terezky. Ale nejen oči: Terezka je celá modrá. Všichni tu mají svou barvu. A já? Ovšem: špinavě bílou prosvítá červeň, připomínám marmeládu pokrytou plísní. „Mami, pojď s náma na ryby! Půjdeš s náma dneska na ryby? Vždycky když jdem s tátou na ryby, tak tě bolí hlava nebo břicho. Ale dneska tě nebolí, vid’?“

Nedá se nic dělat. Jdu s nima na ryby. S modrou Terezkou a oranžovým Jakubem. Ale je to tu dost neklidný, na rybách. Po břehu se hemží žabí lidé v neoprenových oblecích. Není to moře, není to řeka, není to jezero. Kam mě to zavedli?

BRABCOVÁ, Zuzana. *Rok perel*. Praha: Garamond, 2000.

Foto č. 4 – Zuzana Brabcová

David Drábek (1970)

Ukázka – Akvabely

PAVEL: Je to fakt, jsme v křeči. A ty navíc ještě křečkuješ.

KAJETÁN: To bys mě naštvál, Pavle! Já na prachy kašlu. Klidně je rozfrcám po poli, vole!

PAVEL: A půlka lidstva zdechá hladu...

KAJETÁN: Jestli se všichni vejdou k nám do kuchyně, tak jsou vítaní... Co tě žere pořád? Co se do mě v jednom kuse navážíš? Vadí ti ta televizní pakárna?

FILIP: Nehádejte se. (*Potopí se*)

PAVEL: Řekli jsme si, že s nima nikdy nebudeme kolaborovat.

KAJETÁN: S kým?

PAVEL: S nicotou.

Aby se Čechům ovary zachvěly – Hry 2003–2011. Praha: Akropolis, 2011.

Foto č. 5 – David Drábek

Foto č. 6 – Ota Filip

Ota Filip (1930 – 2018)

Ukázka - *Osmý čili nedokončený životopis*

Svou nevinost jsem už dávno poztrácel a promrhal. Nemohu a neodvážím se proto kázat morálku, nechci, někdy dokonce ze zlomyslnosti, někomu, ani svému nejmilejšímu bližnímu, radit, nýbrž mu přeji, aby měl odvahu se mýlit sám. Nehodlám ani své nejzavilejší nepřátele soudit a odsuzovat, a to nikoliv proto, abych třeba jen sám sobě prokázal, jak velkorysý bych mohl být, kdybych chtěl, ale ze strachu, protože se – za prvé – bojím Boží spravedlnosti, která mě už nejednou a právem postihla, a – za druhé – se přeji, aby Boží trest co nejdříve a stejně krutě jako mě, ale bez mého přičinění, postihl i ty, kteří se provinili na mně.

FILIP, Ota. *Osmý čili nedokončený životopis*. Brno: Host, 2007.

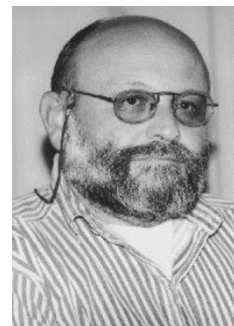
Foto č. 7 – Arnošt Goldflam

Arnošt Goldflam (1946)

Ukázka – *Doma u Hitlerů*

HITLER: Já chci stavět paláce, monumentální stavby, výtvary lidského umu, kde se lidé budoucností budou setkávat a kde je to bude povznášet, a ne ubíjet! Tohle nádraží, tady, v tomhle Brně! Co to je? Sevřel bych je v téhle pěsti a přenesl dál, za město, aby se tam svobodně a velkolepě usadilo a rozvinulo. A pak bych je spojil kolejemi s celou Evropou! Ze všech stran a také do všech stran by přijížděly a odjížděly vlaky. Rychlé a silné motory by je poháněly obrovskou rychlostí, svištěly by jako šípy starodávných lučištníků. A vpředu na kapitánském můstku by stáli vysocí a statní muži s plavými hřívami a hleděli by kupředu a vítr by jim čechrал plavou hřívu.

Hitlerovic kuchyň. Brno: Větrné mlýny, 2007.

Jiří Hájíček (1967)

Ukázka – *Selský baroko*

Vraceli jsme se.

„Co to vaše selský bádání? Jak jste se dostal daleko?“

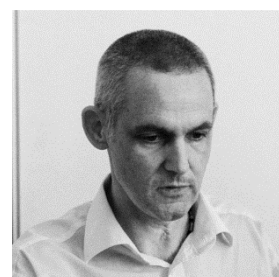
„Nejkrásnější z celejch Tomašic je teď usedlost čp. 23, bejvalej Kubachův statek. Je to vesnická klasika, druhá polovina devatenáctýho století, dva štíty. Ohradní zeď je prolomená takovou pěknou klenutou bránou a nad ní typickej volutovej nástevec. Noví majitelé všechno zachovali, zrenovovali...“

„Zase někam uhýbáte. Myslela jsem ten příběh...“

„Ten příběh... víte, jeden sedlák z Tomašic, poté co ho odřeli a obrali o všechno, co ho jako třídního nepřítele prohnali kriminálama za nesplnění dodávek, vystouzeli ho, pokutovali a dělali u něj potupný domovníprohlídky, tak tenhle člověk v roce padesát jedna vstoupil dobrovolně do družstva. Myslel si, že zabráni dalším katastrofám a bezpráví ve vsi, že třeba ty ostatní sedláky nechají na pokoji...“

Nevěděl jsem najednou, jestli mám povídat dál. Proč vlastně.

Foto č. 8 – Jiří Hájíček

HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno: Host, 2005.

Emil Hakl (1958)

Ukázka – *O rodičích a dětech*

„Nazdar,“ řekl jsem.

„No ahoj,“ odpověděl a díval se přitom někam nad koruny stromů.

„Tak co novýho?“ zeptal jsem se.

„Novýho není na světě nic už dvě miliardy let, všechno jsou to jenom variace na téma uhlík, vodík, kyslík a dusík,“ odpověděl mi otec.

A vydali jsme se na procházku. Tj.: obešli jsme Trojský zámek, přešli po lávce, ze které jsem plivl do husté, zvolna se valící vltavské vody, vzali to napříč přes Císařský ostrov a došli k další lávce, ze které otec upustil táhlou bílou slinu do husté, zvolna se valící vody plavebního kanálu. Potom jsme vstoupili do Stromovky.

„Prosímtebe, co ty se vždycky ptáš, co je novýho,“ povídá do kroku otec, „to je přece těžká otázka, že neexistuje těžší! Kdyby ses zeptal, jak se mám, to bych věděl...“

„A jak se teda máš?“

„Blbě...“

HAKL, Emil. *O rodičích a dětech*. Praha: Argo, 2002.

Foto č. 9 – Emil Hakl

Petra Hůlová (1979)

Ukázka – *Paměť mojí babičce*

„Babička byla z bohatý rodiny magnátů kašmíru, protože její matka se zalíbila otci babiččina otce Onona, kterej kašmír dodával přímo na chánskej dvůr a z Urgy si pro něj jezdili chánský výběrčí v sametových čapkách s rajčima chocholama. Babiččin otec byl velkej darga celýho kraje kolem Selenky, protože co on řek, to platilo, a jestli darga nechtěl, celej kraj odmítnul platit Mandžuům odvody, protože dargovi nojoni by si to s ostatními gerama vyřídili, což bylo jasný každému. Třeba chám najednou z ničeho nic snížil cenu kašmíru a nebylo ze dne na den na čínskou rejži ani na dobrý ruský nože. Onon se vyhoup do sedla, křiknul morindó a proměnil se v čtyřnohý nedostizný vlající zvíře. A jak se tak v oblaku prachu řítíl stepí, z gerů jeho mužů vybíhali bojovníci v karmínových délech, přes ruku pytle sušenýho masa a tvrdý dřevěný sedla.“

HŮLOVÁ, Petra. *Paměť mojí babičce*. Praha: Torst, 2002.

Foto č. 10 – Petra Hůlová

Ivan Martin Jirous (1944–2011)

Uázka – *Okuje*

Skla v oknech

slabá zprohýbaná

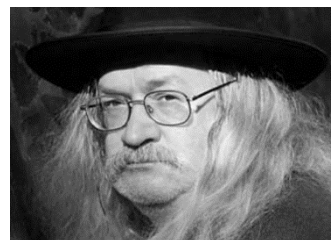
tvá tvář v okně

Tvá stará

zprohýbaná

co jsem neviděl

Foto č. 11 – Ivan Martin Jirous

zprohýbaná
Na úsvitu tmy
tvé tváře v okně ptám se
jseš to ještě ty

okolo přeletěl anděl
králíčky chroustají zrní
chrostíci kamínky pečlivě do obalů
larev svých
ukládají

A čejky zoufale křičí

Uí! Uí! Uí!

JIROUS, Ivan Martin. *Okuje*. Praha: Gallery, 2007.

Petr Kabeš (1941–2005)

Ukázka – *Pěší věc a jiné předpokoj*

Řeč řeky přeložená do jiného času.
Slepejš jazyk
měkce klikatí se pod oblázky,
ve skulinách
kresba šupin pohyb zastoupila.
Dotažené mezery.

Tmel mezer mezi slovy.
Narodil jsem se tam
a už tam nejsem, ani místo
neulpí na místě hladu. Nečasem
opracovaná kostra ryby,
leklý snůh.

KABEŠ, Petr. *Pěší věc a jiné předpokoj*. Brno: Atlantis, 1998.

Foto č. 12 – Petr Kabeš

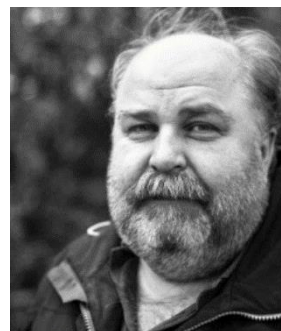
Václav Kahuda (1965)

Ukázka – *Houština*

Já, já jsem jinde. Jsem otrlý gauner. Bývalý otloukánek. Tichý podivín. Ranař nevyzpytatelný. Zelený baret. Gestapák duše. Vyholený Vaňka z námořní pečoty. Pořád ustrašený, ale do útoku. Málomluvný hrdlořez. Ti ostatní se vyzuřili v dětském věku, vycíkali svoji sílu. Vyrostl jsem na křivdách, ty dětské krutosti mě ustavily a zpevnily. Můžou za to samy. Svoji špinavostí a hulákáním přilákaly ze tmy příšeru. Oni jsou teď vysláblí odpovědností, rozcitlivějí vzhledem známými a přípravou na kariéru. Definitivně vynulovaní občanstvím a dospělostí. Já, odnepaměti starý, starší než celá tahle generace, starší svých rodičů, změnil jsem se v kruté lidojedské dítě. Umřel jsem do života, zrodil se, abych rozseval bolest a žal. Je ze mne krutý metrákový kojeneček. Strach z lidí zažraný do masa. Sama ta úzkost je mým masem!

KAHUDA, Václav. *Houština*. Hradec Králové: Paper Jam, 2016.

Foto č. 13 – Václav Kahuda

Lubor Kasal (1958)

ukázka – *Hlodavci hladovci*

Hlodavec

Foto č. 14 – Lubor Kasal

(sonet)

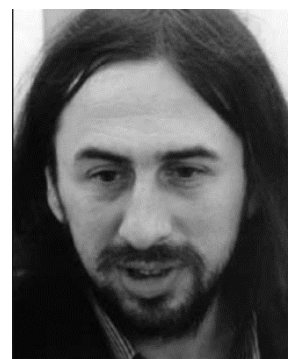
Už nikdo neví kým a kam
Podlahou hledám kudy ven
zubaté ticho vylekám
abych byl lépe uloven

Popadám sotva zraku dech
že nehladím tě po jménech –
spíš po srsti a po pudech

Už tlamka hryže: kdo je či
A je mně jemně – hlasem ryb
tvé stvůrky s tváří zajecí
do kůže vkřičí táhlý vryp

a marně volám: nech mě nech
když rostou ze mě nohy čtyři...
když na zvířeti zvíře víří...

KASAL, Lubor. *Hlodavci hladovci*. Praha: Horizont, 1995.

Pavel Kolmačka (1962)

Ukázka – *Viděl jsi, že jsi*

Kvečeru bouře poškodila střechu.
Když ustal déšť, lezl jsem nahoru
měnit pár tašek a prasklý hřebenač.
Bylo jasno, viděl jsem daleko k obzoru.
Pár fátorů kouře, spojených v dlouhý řáč,
i s mraky zůstávalo za vsí,
krajina kamsi hnaná větrem...

Obkročmo na hřebeni vyhlížel jsem
jakousi zem či město, ženu,
muže či září za andělem.
O prázdno opřen celým tělem,
s ústy dokořán rozhodil jsem ruce,
zůstal tak bez hnutí a svítil jako měsíc.
Slyšel jsem věčnost, ach, a z dvorků povyk slepic...

KOLMAČKA, Pavel. *Viděl jsi, že jsi*. Brno: Petrov, 1998.

Foto č. 15 – Pavel Kolmačka

Jiří Kratochvíl (1940)

Ukázka – *Avion*

Ale literatura mi není věcí společenské prestiže, jako vám, Richarde, ale je mi vším, žiju už jenom literaturou a slyším už jen bušit umělá srdce svých příběhů, smyšlených příběhů, do kterých bezohledně drancuju svůj skutečný život a životy mi blízkých i vzdálených, a na všechny lidi kolem se dívám už jen jako na substrát pro výrobu románových postav, a něco vám prozradím, Richarde: jediným důvodem, proč jsem se přidal k disentu a zvolil si osud zakázaného autora, bylo jen a jen to, že vím, že bez sbydlení s pravdou, bez žádné opravdické šoustačky s pravdou nemůže být zplozena žádná opravdová literatura, a od okamžiku, kdy jsem zjistil, že duší všech mistrovských děl je vždy jen lidská bolest, jak fretka jedu po utrpení a bolesti, abych je bezostyšně zužitkoval [...].

KRATOCHVIL, Jiří. *Avion*. Brno: Atlantis, 1995.

Foto č. 16 – Jiří Kratochvíl

Foto č. 17 – J. H. Krchovský

J. H. Krchovský (1960)

Ukázka – *Noci, po nichž nepřichází ráno*

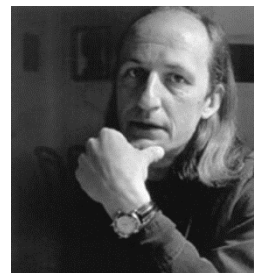
MARASMUS? ASKEZE?! UŽ MĚ TO NEBAVÍ!

stejně tak celibát, ten mne sral po léta

nevím, proč Březina nezůstal Jebavý

může snad krásnější jméno chtít poéta?

KRCHOVSKÝ, J. H. *Noci, po nichž nepřichází ráno*. Brno: Host, 1996.

Jiří Kuběna (1936–2017)

Ukázka – *Krev Ve Víně*

SONET

(TVOJE SLZY)

J.

(Jiřímu Křížovi)

Co může hezčího být

než Tvoje slzy,

když je tak slyším okolo sebe jak kapky deště

na okno na oko na zem naplocho bít.

Co může hezčího být : co Tě mrzí.

Někdy někdo ani nemusí být drzý, nemusíš se zlobit,

a někde : to je Smůla ! polívají se :

a nejen Vřelou vodou prudké zdi strmých tvrzí.

Co může sladšího být

než Tvoje slzy.

Někdy někdo chtěl by milovat tam kde nemůže Dobýt.

A někdy by chtěl jenom pohladit, kde hladí Proti Srsti : zrzy-zrzy.

Co se dá robit : máš mne v hrsti : Bože ! jak brzy : ale Mělo To Být.

A ani to srdce až na to Dřevo ! Kříže

už mi nemusíš tím svým zarezavělým kopím probít.

Co může trpčího být

než Tvoje slzy.

KUBĚNA, Jiří. *Krev Ve Víně*. Olomouc: Votobia, 1995.

Foto č. 18 – Jiří Kuběna

Milan Kundera (1929)

Ukázka – *Nesmrtelnost*

Agnes si vzpomněla na zvláštní chvíli, kterou zažila odpoledne v den odjezdu, když se šla naposledy toulat po krajině. Došla k potoku a lehla si do trávy, Ležela tam dlouho a měla pocit, že proud do ní vstupuje a odplavuje z ní všechny bolesti a špínu: její já. Zvláštní,

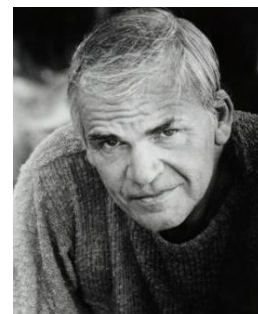

Foto č. 19 – Milan Kundera

nezapomenutelná chvíle: zapomínala já, ztrácela já, byla bez já; a v tom bylo štěstí. Ve vzpomínce na tuto chvíli napadá Agnes myšlenka, nejasná, unikavá, a přece tak důležitá, možná nejdůležitější ze všech, že se ji snaží pro sebe zachytit slovy: *To, co je na životě nesnesitelné, není být, ale být svým já. Stvořitel se svým computrem vpustil do světa miliardy já a jejich životy. Ale kromě té spousty životů je možno si představit nějaké základnější bytí, které tu bylo, ještě než Stvořitel začal tvořit, bytí, na které neměl a nemá vliv.*

KUNDERA, Milan. *Nesmrtelnost*. Brno: Atlantis, 1993.

Foto č. 20 – Lubomír Martínek

Lubomír Martínek (1954)

Ukázka – *Olej do ohně*

Bylo potěšením s ní vzpomínat na staré dobré časy. Fanfan nic nehledala. Vyhoštěná ze svého království skleniček, půllitrů a lahví, zápachu černého tabáku a doutníků, zvuku drbů, důvěrností, hádek a smíchu, nenacházela nic, co by jí to mohlo nahradit. Dokud mohla být užitečná, nic ji nedokázalo porazit. Dokud mohla přehlížet s pochopením a jízlivostí své hosty, nebylo moci, která by ji dokázala otrávit. Proti silám pořádku a dobročinnosti však byla bezmocná. Chátrala před očima, třebaže si ani slovem neposteskla, nikdy nikoho neosočovala. Ale její oblečení bylo každým dnem ušmudlanější a zanedbanější. Postupně přibýly igelitové pytlíky, v nichž přenášela majetek. Bylo jasné, že konec je na dohled.

MARTÍNEK, Lubomír. *Olej do ohně*. Praha: Paseka, 2007.

Milan Ohnisko (1965)

Ukázka – *Obejmi démona!*

Dnešní ráno

Dnešní ráno bylo strašné:
začalo jisto – konec světa!

Dnešní jitro se mé nitro
prolomilo v armagedón

A nadevše pomýšlení
rozmnožil se počet pout

Řetězy bachaři výslechy
tresty za špatné výsledky
políčky kopance důkazy
příkazy flusance zákazy
šťourání v análu jak v kanálu
neskrývá-li moták
z rodu prokletých

Byl to smích dozorců
nebo už Ďáblův smích?

Nezbylo než po deváté
cigaretě vzít si prášky
zaspat celé dopoledne
v naději že probudím se
do snu přec jen lidštějšího

OHNISKO, Milan. *Obejmi démona!* Brno: Petrov, 2001.

Foto č. 21 – Milan Ohnisko

Foto č. 22 – Patrik Ouředník

Patrik Ouředník (1957)

Ukázka – Europeana

Ženy hrály za první světové války významnou úlohu, protože hodně mužů bojovalo na frontách a ženy za ně musely pracovat v továrnách a veřejné dopravě apod. Za první světové války vznikla také válečná propaganda, protože válka byla všude, i v zázemí, a aby co nejrychleji skončila, museli být lidé schopní obětí a přijímat je s odhodláním.

A vymýšlely se plakáty, které se obracely na civilní obyvatelstvo. A rakouské ženy na plakátech říkaly WIR HALTEN DURCH! a britské ženy na plakátech říkaly WOMEN OF BRITAIN SAY – GO! a maďarské ženy na plakátech říkaly SEMPRE AVANTI! a francouzské ženy na plakátech říkaly ILS SONT BRAVES, NOS GARS! a americké ženy na plakátech volaly GEE! I WISH I WERE A MAN! I'D JOIN THE NAVY!

OUŘEDNÍK, Patrik. *Europeana*. Praha: Volvox Globator, 2012.

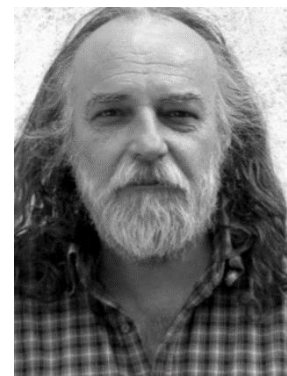
Foto č. 23 – Marian Palla

Marian Palla (1953)

Ukázka – Zápisky uklízečky Maud'

- Matěji, dopisuji svou knihu, jak chceš skončit?
- Takhle, přesně takhle, jak tady sedím a koukám z okna.
- To ale nebude mít žádný smysl!
- Myslíš, jako že bych měl přestat pít, střílet lidi a vzít si Rozárku?
- Ano, to by se lidem líbilo.
- Lidem by se to možná líbilo, ale já nevím, Maud', já bych se asi nudil. Že to zařídíš nějak jinak?
- A co ty, Kurte? obrátila se na Kurta, který poklimbával.

PALLA, Marian. *Zápisky uklízečky Maud'*. Brno: Petrov, 2000.

Kateřina Rudčenková (1976)

Ukázka – Ludwig

Ludwig posté

Prohlubují se tyto otvory
a bolí.
Zdali se ještě spatříme
mezi futry jakých dveří
mihnutím v jakém ději

Posté se otočit a odejít
po téže replice
on – větve sedrané
já – listí zdrženlivé k jeho povislé
a rozkývané nahotě.

Ale ovoce zevnitř shnilé
v křehkých ulitách
se drolí
lehkým zavaděním
tenhle vyvanulý trik:

Foto č. 24 – Kateřina Rudčenková

RUDČENKOVÁ, Kateřina. *Ludwig*. Praha: Knihovna Jana Drdy, 1999.

Jakub Řehák (1978)

Ukázka – *Světla mezi prkny*

Vetešnictví

procházíte mezi křivými regály

vetešnictví a vaše

dlouhé jemné prsty

se dotknou co chvíli

dózy pozinkované karafy

prach sedá na věci

když procházíte

vetešnictvím

mezi vámi a vystavenými předměty

podivné rozhraní

věci vydávají záři

je tolik příjemné dotýkat se věci

kteřé se staly zbytečnými

ŘEHÁK, Jakub. *Světla mezi prkny*. Praha: Fra, 2008.

Foto č. 25 – Jakub Řehák

Vít Slíva (1951)

Ukázka – *Bubnování na sudy*

Štědrý den ve vlaku

Vojtěchu Kučerovi

Krom bíločerných sněhů – stromů

má už krajina

jenom okr trav.

Na vánoce jede domů.

Duch si vzpomíná,

jak byl kdysi zdráv.

Venku slunko hryže jmelí,

lojná sýkora

ozobává knot.

Svatopostě nechumelí.

Soumrak krákorá

z havranů jak z not.

Bezcílná a sáhodlouhá

bývá zimní noc

staré koroptve.

Vlakovlace skřípe touha

nemít toho moc,

co je jenom tvé.

SLÍVA, Vít. *Bubnování na sudy*. Vendryně: Weles, 2002.

Foto č. 26 – Vít Slíva

Petra Soukupová (1982)

Ukázka – *K moři*

Magda je v dětství malinká drobná blondýnka, docela hezká a živá. Kdyby si jí rodiče (zanepřázdění prací ve snaze uživit tři děti) všímali více, museli by z ní mít radost. Magda ale jak roste, úplně radost nemá. Kdykoliv si chce domů přivést kamarádku, musí se stydět, jaký mají doma bordel, všude zvířata, kočky, psi, slepice někdy v létě až v kuchyni a vždycky všechno špinavé, a i

Foto č. 27 – Petra Soukupová

kdyby se Magda rozkrájela, sama to nikdy nemůže uklidit. Tak si tam přestane vodit kámošky. A stejně hodně uklízí. Ale co. Rodiče nemají čas a bratrům je to fuk. Magda si vysnívá, jak jednou přijede princ z města a odvede si ji z toho všudypřítomného bordelu a much a špíny a smradu. Samozřejmě do města. Tam bude všechno jinak.

SOUKUPOVÁ, Petra. *K moři*. Brno: Host, 2007.

Foto č. 28 – Božena Správcová

Božena Správcová (1969)

Ukázka – *Požární kniha*

Jednu ze svých tváří Agedon vystavuje pořád,
druhou, tu hanebnou, vůbec nikdy.
Ta je odvrácená. Ten samý princip jako luna.
V krátech té odvrácené strany Agedona vysedává
kocour, baba, mlhař, Arkagan
a pár dalších, které neznám, a honí si tam péra.

Z dálky to připomíná runy.
Jindy se zase slezou v moři
a mastí tam deku.

Jedna z Arkaganových tváří je vidět skoro pořád,
druhá vůbec nikdy. Ten samý princip jako luna.

SPRÁVCOVÁ, Božena. *Požární kniha*. Praha: Trigon, 2003.

Petr Šabach (1951–2017)

Ukázka – *Hovno hoří*

Otec měl v práci slavit narozeniny. Máma ráno navařila kýbl čaje a opatrně ho přes trychtýř nalévala do lahví od rumu.

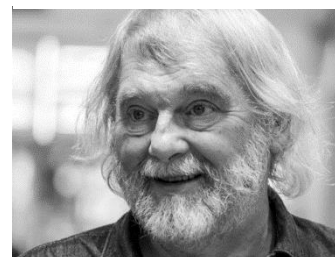
„Co to je?“ zeptal se jí bratr.

„Tatínek dnes slaví,“ řekla máma. „Kolik lidí mu přijde blahopřát! A s každým si musí ťuknout.“

„Dovedete si představit, hoši, jak bych večer asi vypadal?“ zavolal otec z koupelny, kde se pečlivě holil, a sám se té představě zasmál. Na Tomhle jeho holení jsem neměl rád dvě věci. Za prvé jeho pitvoření před zrcadlem. Ten zvláštní bílý obličej a v něm rudá přímka stažených rtů a zbytky pěny zaschlé někde za ušima... Za druhé jsem nesnášel jeho černý smaltovaný hrnek, v němž vypíral štětku. Vždycky jsem si na něj se silnou nevolností vzpomněl nad talířem koprové omáčky.

ŠABACH, Petr. *Hovno hoří*. Praha: Paseka, 2000.

Foto č. 29 – Petr Šabach

Karel Šiktanc (1928)

Ukázka – *Šarlat*

[...]

Zamkni

Už nikdo nepřijde

tvá zvěř už zticha tvá třešeň

při zdi rozebraná po větvích:

na sladkou krádež,

Foto č. 30 – Karel Šiktanc

na krev málo času

[...]

ŠIKTANC, Karel. *Šarlat*. Praha: Mladá fronta, 1999.

Pavel Šrut (1940–2018)

Ukázka – *Zlá milá*

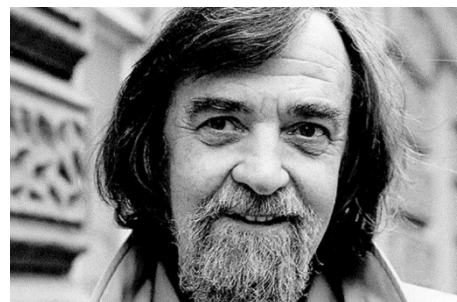
V úzkém domě

Po čtvrtodenní noci v úzkém domě
otevřel okno
a jako by ucítil důvěrně zapomenutou
vůni domova je-li něco takového
bojíš se stoupat vysoko
kde vzduch je řídký
usmála se zlá mámilým hlasem:
ale na návrat není *někdy* pozdě
tedy půjdu
věděl kudy

nevěděl kam:
uvízlý mezi...
šeříky a bezy
usmála se má říkánková
a zavřela okno
a dál mu háčkovala kravat
jako by neodešel
a svůj vlas do ní vpletla
jako bych se měl vrátit

ŠRUT, Pavel. *Zlá milá*. Praha: Torst, 1997.

Foto č. 31 – Pavel Šrut

Jáchym Topol (1962)

Ukázka – *Sestra*

Shodou okolností používám jazyk Slávů, Čechů, otroků, bývalých německých a ruských otroků, a je to psí jazyk. Chytřej pes ví, jak přežít a jakou cenu za to zaplatit. Ví, kdy se přikrčit a kdy uhnout a kdy hryznout, má to v jazyku. Je to jazyk, který měl být zničen, a jeho doba nepřišla; už nepříjde. Vymýšleli ho veršotepci, mluvili jím kočí a služky. A tohle má v sobě, vyvinul své smyčky a díry a hadí mláďata divokosti. Je to jazyk, kterým se muselo často jen šeptat. Je měkkej a krutej, jsou v něm i některý starý dobrý slova lásky, myslím, že je to obratnej jazyk, a pořád se děje. Tenhle můj jazyk nedostali ani Avari, ani hořící hranice, ani tanky, ani nejodpornější lidskej druh: zbabělí učitelé, dostanou ho prachy zmenšujícího se světa. Ale já mám ještě čas, jak říkal barbar Totila ve svém zlým čase, než jeho bitva začala. Než ho dostali.

TOPOL, Jáchym. *Sestra*. Brno: Atlantis, 2004.

Foto č. 32 – Jáchym Topol

Bogdan Trojak (1975)

Ukázka – *Pan Twardowski*

Já a Bella

Nízké šalupy vesnic v polích.
V hlubokém jílu rozsvícené ryby,

zkoušejme láskou vztyčit
bílou noc vzrušenou do kořenů křenu!

Foto č. 33 – Bogdan Trojak

které se otrou o cokoli,
jen aby mohly z útroh vybit
sršivou klikatinu mlíčí.
Kradme dnes stropnice,

A nestane se vůbec nic,
když potkáme teď onu ženu,
ve které zachřestí
černý led z vlasatic.

TROJAK, Bogdan. *Pan Twardowski*. Brno: Host, 1998.

Vlastimil Třešňák (1950)

Ukázka – *Klíč je pod rohožkou*

Z pootevřených okopaných dveří přízemního bytu bylo cítit cosi jako čínskou kuchyni a slyšet hádku v čínštině, byla-li to čínština, možná to ale bylo pouze popřání dobré chuti. Na dveřích byla jedním šroubkem přišroubovaná kovová číslice 1 s dírkami pro dva šrouby.

Podlaha v přízemí klouzala, byla slizká.

Pěťadvacetiwattová žárovka v objímce u stropu chyběla.

Před čínskými dveřmi číslo 1 stál papírový pytel s vytištěnou reklamou obchodního domu BLOOMINGDALE'S, plný smetí a odpadků. Uvnitř pytel chrastil, pištěl. Vedle pytle, o počmáranou zeď opřená, stála skokanská lyže bez vázání.

„Tudy,“ ukázal pan Prag před sebe do přítomí, na rozviklané dřevěné schodiště.

„Výtah tu není?“ zašeptal pan Moritz.

„Byl,“ odpověděl pan Prag.

TŘEŠŇÁK, Vlastimil. *Klíč je pod rohožkou*. Praha: Torst, 1995.

Foto č. 34 – Vlastimil Třešňák

Jaromír Typlt (1973)

Ukázka – *Ztracené peklo*

[...]

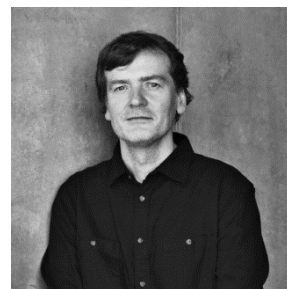
přijal jsem vyrovnaný úsměv a vím
že se nelze prosekat ze světla do tmy
ale za přízvláží

a prudkost mi ostří v mozku pentagram
dávno po jejich vplynutí do všepojímajícna
cítím je v krajnostech

kdy poštěvavý škleb i v klubku zmijí

TYPLT, Jaromír. *Ztracené peklo*. Praha: Český spisovatel, 1994.

Foto č. 35 – Jaromír Typlt

Ludvík Vaculík (1926–2015)

Ukázka – *Jak se dělá chlapec*

Nevím, jak to napsat, musí se to nějak dát: příběhy nestačí. Vzpomínám, co bylo o tom už napsáno, a nevzpomínám si na nic. Banální úvahy? Pozitivistický psychologický popis založený na výzkumu dětského „materiálu“ v nějakém ústavu? – Pomalu se do toho chlapce stěhuju: sílu, zdraví, názory, poměr k zeměkouli. Hledím z výšky na jeho lebku křehkou, na světlé vlasy a jsem pokorně vděčný za svou moc dát mu život a hlídat ho, aby

Foto č. 36 – Ludvík Vaculík

dorostl. Když se vzteká, musím si až připomínat, že jeho vztek si zasluhuje můj nesouhlas; abych jenom nezapadl do pozorování jeho vznikající vůle a nepotentoval se snad ze samé úcty k ní. Takto nepřiměřeně moudrý, starý, porovnávám, oč jsem býval pozadu za svými dřívějšími syny, a docenuju je.

VACULÍK, Ludvík. *Jak se dělá chlapec*. Brno: Atlantis, 1993.

Michal Viewegh (1962)

Foto č. 37 – Michal Viewegh

Ukázka – Báječná léta pod psa

Jakmile Kvidův otec sehnal potřebný materiál a na paletách v dílně ležela vzorně vyrovnaná borovicová a smrková prkna, několik světlých dubových hranolů, překližkové desky, kratší i delší lišty a načervenalé špalíky planých švestek, s chutí, kterou musel tak dlouho potlačovat, se vrhl do nové práce. Na rozcvičení vysoustruhoval několik misek a svícňů a nový rám n zrcadlo – a pustil se do konzol na záclony, které chtěla Kvidova matka, udělal slíbený kryt na radiátor ústředního topení v dětském pokoji, Kvidovi zhotovil jednoduchou praktickou knihovničku a obrousil a nalakoval lavici na terase. Stále však cítil, že jeho kutilství cosi schází. Všechno, co vynesl z dílny na denní světlo, obsahovalo vždy jeden či dva drobné detaily, které většinou sice viděl jen on sám, ale které v jeho očích dával výrobkům jakýsi punc amatérismu: ve spoji se objevila úzká šterbina, v lakovém nátěru si všiml několik puchýřků, úhly se maličko rozcházely. Jindy byl výrobek po stránce řemeslné v pořádku, avšak esteticky nepůsobil zrovna přesvědčivě.

VIEWEGH, Michal. *Báječná léta pod psa*. Praha: Český spisovatel, 1994.

4. KOMENTÁŘ K NAVRHOVANÉMU UČEBNÍMU TEXTU

Komu je navrhovaný učební text určen:

Didaktický text je určen pro žáky **čtvrtých ročníků středních škol**, které jsou ukončeny maturitní zkouškou. Délka vzdělávání pro střední školy jsou 4 roky, forma vzdělávání denní. Nejvhodnějším typem střední školy je gymnázium a to vzhledem ke kvantitě uvedených informací. Učební text patří do předmětu Český jazyk a literatura. Navrhovaný učební text je zdrojem jak pro plánování, tak pro realizaci vyučovacích činností učitele.

Text je uzpůsoben věku a psychickému vývoji žáků, jejich dosavadním zkušenostem a vědomostem. Z kvantitativního hlediska jsem se snažila podat ty informace, které považuji za důležité. Uvědomuji si, že výčet jmen spisovatelů je velmi stručný a někteří významní autoři zde chybí. Navrhovaný didaktický text však navazuje na učivo z předchozích ročníků, tedy žádný spisovatel by se neměl z literatury „vytrádit“. V mém didaktickém textu se objevují ti autoři, kteří reprezentují dané období a danou tendenci. Významným prvkem v mém učebním textu je aktuálnost – vypsána jsou i ta díla, která vyšla nedávno (například v roce 2016, 2017).

Vizuální podoba:

Navrhovaný učební text je rozvržen do tří kapitol - „90. LÉTA - CO PŘINESL ROK 1989“, „NOVÉ MILÉNIUM: SITUACE PO ROCE 2000“ a „UKÁZKY Z DĚL JMENOVANÝCH AUTORŮ“. U každé kapitoly a podkapitoly se nachází motivační texty, které slouží k uvedení učiva - o čem konkrétní učební část je, jaký má cíl a dále jsou uvedeny klíčové pojmy, které se v textu nachází. Za první a druhou kapitolou následuje stručné shrnutí. Dále zde uvádím další doporučenou literaturu, která se daného období týká. Pro přehlednost následuje výčet všech zmiňovaných autorů. Ve třetí kapitole je ke zmiňovaným autorům (kteří jsou v hlavním textu psány kapitálkami) přiřazena jejich černobílá fotografie. Z hlediska makrostrukturace textu je tedy můj navrhovaný text členěn do kapitol, podkapitol a odstavců.

Ergonomické parametry jsou dány například druhem a velikostí písma - použila jsem klasický styl písma Times New Roman. Velikost vlastního textu je 12, hlavního nadpisu 16, ostatní nadpisy mají velikost 14, jsou zvýrazněny tučně nebo napsány kapitálkami. Ve třetí části jsou ukázky z děl autorů velikostí písma 10. Převažující barva je černá, u otázek se vyskytuje symbol otazníku, který je barvou červenou. Dalším grafickým symbolem je šipka „ ➤“, která se objevuje u námětů k činnostem. Žák se pomocí těchto symbolů orientuje v textu.

Důležité informace jsou zvýrazněny tučně. Texty, které je objevují pod kapitolami - například náměty k činnosti - jsou pro odlišení od hlavního textu napsány kurzívou.

Ke komunikaci se studenty používám jak druhou osobu čísla jednotného, tak také druhou osobu čísla množného.

Vlastní obsah navrhovaného didaktického textu:

Při tvorbě učebního textu byly aplikovány poznatky, které jsem uvedla v první části této práce. Hlavním cílem bylo vytvoření učebního textu, který je pro své čtenáře - v tomto případě žáky, studenty - srozumitelný, ale zároveň také zajímavý svým obsahem. Měl by motivovat k dalšímu rozvoji znalostí v tomto oboru. Text je psán ve větách a souvětích. Pokud se jedná o souvětí, není svým rozsahem dlouhé, a to z toho důvodu, aby se v něm mohli žáci lépe orientovat a neztratili hlavní myšlenky textu.

Předpokládám, že čím je učivo přístupnější a důkladněji vysvětleno, tím snadněji žáci učivo pochopí, zapamatují si je a jsou schopni osvojené vědomosti využívat. Na začátku odkazuji na informace, které mají žáci znát z předešlých hodin - zde mám konkrétně na mysli rozdělení literatury na oficiální, samizdatovou a exilovou. Tímto způsobem - odkázáním na vědomosti žáků - by měli žáci plynule přejít k nové látce. Je tím zajištěna koherence - obsahová spojitost textu.

K učební stimulaci žáků slouží rovněž náměty k vlastní činnosti nebo diskuzi. Dalšími komponenty řídicími učení žáků jsou „otázky“ a „náměty k činnosti“, které jsou zaměřeny hlavně na znalosti žáků, vyžadující aplikaci nastudovaného učiva či jsou zaměřeny na zajímavosti k probranému učivu. Náměty k činnosti by se daly zařadit k regulačním textům, neboť slouží k aktivizaci žáka, udělují pokyn k provádění činností.

Ve třetí kapitole se nachází ukázky z děl autorů, kteří jsou v hlavním textu zvýrazněny tučným písmem a kapitálkami. Na základě těchto ukázek se žáci seznámí s autorskými styly

autorů a především s jejich originalitou. Žáci získají přehled o využití vrstev českého jazyka. Ukázky mohou dále sloužit k rozvoji slovní zásoby. Vyučující může ukázky využít ke své vlastní činnosti (například vymyslet otázky k textu - čtenářská gramotnost, s žáky analyzovat vrstvy českého jazyka, vysledovat podobnosti mezi autorskými styly, aplikovat zmiňovaný námět k činnosti v problematice ženského a mužského psaní,...). U autorů je v závorkách uvedeno datum narození, případně i datum úmrtí. Data neslouží k tomu, aby si je žáci pamatovali, ale slouží k časové orientaci žáků.

Můj navrhovaný učební text není jediným, co může vyučující při výuce využít. Dále se nabízí využít například audiovizuální nahrávky (divadelní záznamy, zajímavé rozhovory se spisovateli, filmy, které vznikly podle knižní předlohy), zvukové nahrávky (namluvené knihy), slovníky a další.

5. ZÁVĚR

Studijní materiál slouží jako podklad pro studium předmětu Český jazyk a literatura - zde se konkrétně jedná o literaturu. Materiál je určen pro 4. ročníky středních škol, neboť jeho tématem je „Česká literatura po roce 1989 do současnosti“.

První část závěrečné práce je zaměřena na oborovou didaktiku, je zde analyzována učebnice jako studijní materiál.

Druhá část práce je věnována vlastnímu učebnímu textu pro předmět Český jazyk a literatura. Učební text seznamuje studenty s obdobím po roce 1989 na poli české literatury. Věnuje se jak próze a poezii, tak také dramatické tvorbě. Uvedené období pokračuje až do období po přelomu tisíciletí. V závěru této části jsou uvedeny ukázky z děl zmiňovaných autorů. U každého autora se nachází fotografie.

Třetí část této práce tvoří komentář ke druhé části práce. Zde je vlastní učební text analyzován jak po stránce, jazykové, obsahové, tak také vizuální. V samém konci této práce je uvedena bibliografie, jsou zde také internetové odkazy na fotografie spisovatelů.

6. BIBLIOGRAFIE

- ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1997, ISBN 80-7066-534-3.
- FIALOVÁ, Alena (ed). *V souřadnicích mnohosti*. Praha: Academia, 2014, ISBN 978-80-200-2410-7.
- HRUŠKA, Petr (ed). *V souřadnicích volnosti*. Praha: Academia, 2008, ISBN 978-80-200-1630-0.
- MACHALA, Lubomír (ed.). *Panorama české literatury (II) po roce 1989*. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-5054-0.
- PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998, ISBN 80-85931-49-4.
- PRŮCHA, Jan. *Učení z textu a didaktická informace*. Praha: Academia, 1987.
- SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-1821-7.
- STYBLÍK, V., ČECHOVÁ, M. *Čeština a její vyučování*. Praha: SPN, 2010, ISBN 80-85937-47-6.

Internetové zdroje - fotografie

Foto č. 1

KOMOROWSKI, Rafał. Michal Ajvaz on Authors' Reading Month 2015, Wrocław, Poland. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Michal_Ajvaz>

Foto č. 2

POPELÁŘ, Martin. Jan Balabá. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<http://spisovatele.upol.cz/jan-balaban/>>

Foto č. 3

LIPÁR, Ondřej. Petr Borkovec. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<https://art.ihned.cz/knihy/c1-59901220-petr-borkovec-poezie-svet-knihy-rozhovor>>

Foto č. 4

KOTYK, Petr. Zuzana Brabcová. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:
<<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/imagePage.jsp?docid=495&id=1129>>

Foto č. 5

David Drábek. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<https://www.narodni-divadlo.cz/cs/umelec/david-drabek>>

Foto č. 6

Ota Filip. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ota_Filip>

Foto č. 7

Arnošt Goldflam. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:
<<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/imagePage.jsp?docid=313&id=2177>>

Foto č. 8

KOTRLA, Pavel. Spisovatel Jiří Hájíček. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:
<http://kotrla.com/pmprom/2015/10/autorska-cteni-jiriho-hajicka-a-tyden-knihoven/jiri_hajicek2/>

Foto č. 9

Emil Hakl. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<https://www.vskk.cz/cz/pedagogove/jan-benes-emil-hakl/>>

Foto č. 10

KRUPAŘ, Stanislav. Petra Hůlová. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:
<<https://www.reflex.cz/galerie/zpravy/24057/hrda-pravdolaskarka-petra-hulova-clovek-si-nesmi-nechat-ucpavat-hubu?foto=0>>

Foto č. 11

Ivan Martin Jirous. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:
<https://www.geocaching.com/geocache/GC4D1G5_ivan-jirous-zvany-magor?guid=5be501ce-a330-4d0f-a4ec-42567b22ac12>

Foto č. 12

Petr Kabeš. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:
<<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/imagePage.jsp?docid=1041&id=268>>

Foto č. 13

Václav Kahuda. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<<https://www.druhemesto.cz/autor/kahuda-vaclav>>

Foto č. 14

Lubor Kasal. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<http://en.isabart.org/person/26641>>

Foto č. 15

Pavel Kolmačka. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<<https://www.czechlit.cz/cz/autor/pavel-kolmacka-cz/>>

Foto č. 16

Jiří Kratochvíl. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/imagePage.jsp?docid=1259&id=1674>>

Foto č. 17

J. H. Krchovský. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<http://www.visegradliterature.net/works/cz/Krchovsk%C3%BD%2C_J._H._-1960/%28Kam_se_jen_pod%C3%ADv%C3%A1m...%29>

Foto č. 18

Jiří Kuběna. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<https://www.hostbrno.cz/kubena-jiri/>>

Foto č. 19 –

REPROFOTO. Milan Kundera. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<https://www.lidovky.cz/lide/pohnute-osudy-jeden-velky-nepritomny-milan-kundera.A160416_191804_lide_ELE>

Foto č. 20

Lubomír Martínek. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<https://www.spisovatele.cz/lubomir-martinek>>

Foto č. 21

Milan Ohnisko. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<http://www.ipetrov.cz/autor.py/W22>>

Foto č. 22

STEFANO. Patrik Ouředník in Reggio Emilia. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Patrik_Ou%C5%99edn%C3%ADk>

Foto č. 23

Marian Palla. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<<https://www.druhemesto.cz/autor/palla-marian>>

Foto č. 24 – Kateřina Rudčenková

HORÁK, Pavel. Kateřina Rudčenková, 2010. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Kate%C5%99ina_Rud%C4%8Denkov%C3%A1>

Foto č. 25

Jakub Řehák. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<<http://www.nekultura.cz/literatura-recenze/jakub-rehak-svetla-mezi-prkny.html>>

Foto č. 26

Vít Slíva. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<https://kwartalnik-pobocza.pl/pob33/cz/vsliva_cz.html>

Foto č. 27

KLÍČNÍK, Richard. Petra Soukupová. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<<https://www.dailycoffee.cz/petra-soukupova-detsky-pohled-pouzivam-rada/>>

Foto č. 28

Božena Správcová. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<<https://www.lyrikline.org/en/poems/spolceni-14451>>

Foto č. 29

Petr Šabach. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<https://www.starostove-nezavisli.cz/info-a-media/tiskove-zpravy/petr-sabach-nebojacny-chlap-ktery-se-nehrbil-pred-bolsevikem>>

Foto č. 30

Karel Šiktanc. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/imagePage.jsp?docid=1135&id=1274>>

Foto č. 31

PRÁVO. Pavel Šrut. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z:

<<https://www.novinky.cz/kultura/469892-zemrel-pavel-srut.html>>

Foto č. 32

F24. Jáchym Topol. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<https://forum24.cz/spisovatel-jachym-topol-zeman-je-pro-ceskou-republiku-ponizenim/>>

Foto č. 33

LIPÁR, Ondřej. Bogdan Trojak. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Bogdan_Trojak>

Foto č. 34

Vlastimil Třešňák. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<https://www.vitalis-verlag.com/en/authors/vlastimil-tresnak/>>

Foto č. 35

VODŇANSKÝ, Tomáš. Jaromír Typlt. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<https://vltava.rozhlas.cz/jaromir-typlt-mame-amputovanou-obrovskou-cast-ctenarskych-schopnosti-7616077>>

Foto č. 36

KOTYK, Petr. Ludvík Vaculík. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/imagePage.jsp?docid=886&id=1181>>

Foto č. 37

PROFIMEDIA. Michal Viewegh. [online] [cit. 2. 6. 2019] dostupné z: <<https://www.flowee.cz/clovek/4787-za-technicke-diletantstvi-se-nestydim-obcas-s-nim-exhibuji-rika-michal-viewegh>>